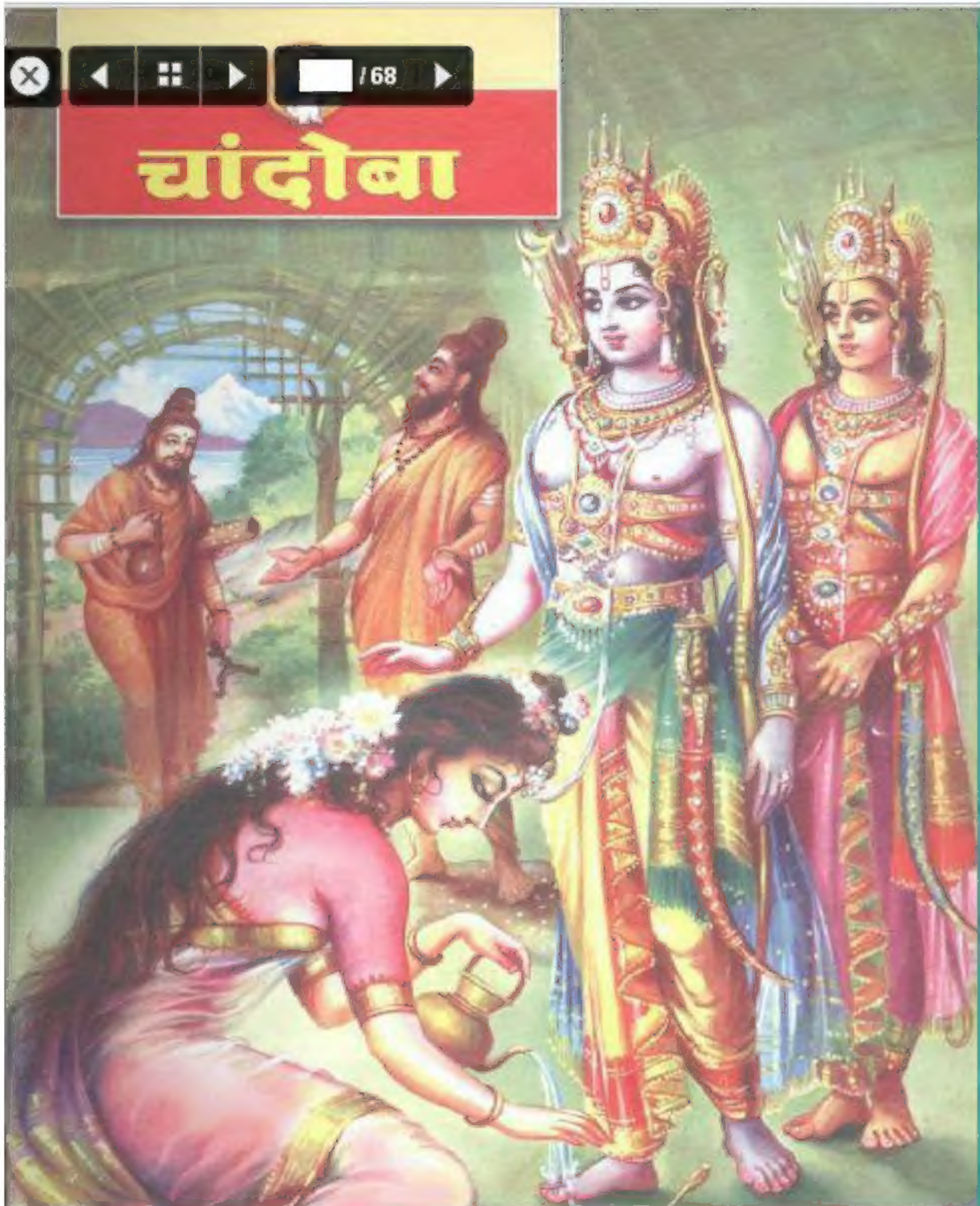

/ 68

चांदोबा

वाचकांचे पान

भाहीमच्या डॉ. नियति चित्तलिया लिहितात :

मी माझ्या मुलाच्यासाठी तीन वर्षे संस्कृत चंदांमामा घेत होते. तो दहावी पास झाला आणि कॉलेजमध्ये आतार त्याला संस्कृत विषय नाही. म्हणून माझ्याकडे असलेले ३६ अंक मी संस्कृत टीचर्स ट्रेनिंग स्कूलच्या वाचनालयाला दिले म्हणजे ते इतर विद्यार्थ्यांना वाचायला मिळतील. त्यानंतर मी इंग्लिश चंदांमामा वाचते. मला तो वाचताना खूप आनंद होतो.

नीलमणी भारिया (लेखक व चित्रकार, नवी दिल्ली) :

जुन्या काळाची वयव्यापी सांगड घालण्याची कसत चंदांमामाने चांगल्या तऱ्हेने सांभाळली आहे. चंदांमामा ही आपल्या मुलांसाठी योग्य भेटवस्तू आहे. आभाळांतल्या चंदांमामाप्रमाणे हाही अक्षय चमकत राहो, ही सदिच्छा!

ज्योतीरंजन विसवाल, दुर्गापूर :

मेच्या संपादकीय लेखांत तुम्ही बरोबर लिहिले होतेच, मी आपल्या देशाच्या स्वातंत्र्यलढ्यांत आहुती देणाऱ्या योर्वांना आपण निसरलो आहोत. त्यांची आठवण करून देण्यांत शिक्षक व प्रसामाध्यमे यांनी पुढाकार घेतला पाहिजे. राष्ट्रपित्याच्या आदर्शावाचावर तथ्याच्या तरुण पिढीचा फारसा विस्वास नाही, याची खून धरते. चंदांमामा मात्र देशभक्तीची ज्योत मनात उजळण्याची व बडीलघान्या मंडळींच्या मान राखण्याची शिक्षण आपल्या पानांमधून देण्याचे महत्कार्य करतो आहे हे स्तुत्य आहे.

टोरोंटो, कॅनडाहून अरविंद विजयराघवन म्हणतो :

मी चौथ्या श्रेष्ठेमध्ये शिकतो आहे. गेती दोन वर्षे मी चंदांमामा वाचतो आहे. सगळ्या गोष्टींवर तात्पर्य जागले समजते. भारतीय संस्कृतिवद्दत मला खूप माहिती मिळाली, कारण मी हजारो मैल दूर आहे. ह्या मासिकांमधल्या मुलांनी लिहिलेल्या गोष्टी व विनोद मला आवडतात.

मनाचे परिवर्तन

गणपतीनर्षा हा गिरीपुरचा राजा होता. त्या राज्यांतल्या रामवर या लहान शहरात रमण हा कपड्यांचा व्यापारी होता. त्याच्या घरी त्याची पत्नी, एक मुलगा धनशेखर, शातामणी नि चितामणी या दोन मुले होत्या. थोरल्या मुलीचे लग्न राजधानीमध्ये नोकरी करीत असणाऱ्या एखाद्या चांगल्या तरुणाशी करावे अशी रमणची फार इच्छा होती.

कोही विवसानंतर, रमणला एक स्थळाची माहिती समजली. तो तरुण राजधानीमध्ये राजाच्या जामदारखान्यावर पहारेकरी होता. त्याचे नांव दिवाकर होते आणि तो दिसायला देखणा होता.

तो खूप हुशार आणि धाडसी होता. रमणला कळले की त्याला राजधानीबाहेरच्या पुढाऱ्या सुंदर मुलीशी लग्न करायचे आहे.

रमण राजधानीला गेला, दोन तीन दिवस तिथे राहिला, आणि त्याने दिवाकराची बरीच माहिती

गोळा केली. नंतर तो स्वतः त्याला भेटला आणि त्याच्या नोकरीबद्दलही रमणने नीट चौकशी केली. दिवाकराचे बोलणेचातणे व दानाधर्मी पद्धत रमणला आवडली. रमणने आपल्या मुलीबद्दलची माहिती दिवाकराला सांगितली. हा संबंध जर त्याला योग्य वाटला तर त्याने रामवरला येऊन मुलगी पाहवी असे रमणने सुचवले.

एका आठवड्यानंतर दिवाकर रामवरला आला. जेव्हा तो रमणाच्या घराजवळ पोचला, तेव्हा एक तरुणी तिथे धंगोळी घालत होती, ती त्याला दिसली. तिचे बहुतेक शौरवी मुलगी असेल असे त्याला वाटले. घरांत तो शिरल्यावर रमणने त्याचे स्वागत केले आणि घरांतल्या मंडळींशी ओळख करून दिली. चित्कथांत धाकटी चितामणी तिथे मुममुस्त आली.

“काय न झाले चितामणी? लढायला काय झाले तुला?” रमणने काळजीच्या सुरांत विचारले.

भवानी दास

"मी फळांच्या दुकानातून परत येत होते तेव्हा त्या द्राळ लच्छूने भर एस्त्यात सर्वांच्या-समोर माझी टा उडवली" तिने जोळे घुसून सांगितले.

"तो अगदी खोडसाळ आणि बाभल आहे. त्याचा बाप गजराज तर अड्डाचोर आहे. पोरी, असल्या दुष्ट लोकांभासून नेहमी बुर राहणे, आणि फळी घ्यायला तू तरी एकटी बाजारांत कां गेलीस?"

"तिला कांहीही सांगून उपयोग नाही. एक दिवस तिला उपाशी काढून देवा म्हणजे तिचे होके आपोआप ठिकाणावर येईल." शेजारीच उभा असलेला थोळा भाऊ धनशेखर बहिणीकडे रागाने पाहता उद्गारला.

चिंतामणी रडतच तिथून धरात गेली. दिवाकर म्हणाला, "रमणराजजी, मी निवतों

आता." "ती माझी धाकटी मुलगी. तिला अजून कुठे नि काय बोलायं ते नीट समजत नाही. पण माझी थोरली मुलगी तुम्ही धाखीत, ती तुम्हाला परत आहे का?" रमणने संकोचाने विचारले.

"कोणताही निर्णय घेण्यापूर्वी मला जरा सधेड हवी, मला बुरबुर जायचंय. अंधार नीकत पडेन, तेव्हा मी आपा निपाती तर काच!" असं म्हणत दिवाकर घरातून बाहेर पडला.

जेव्हा तो वडाच्या झाडापाशी पोचला तेव्हा राजधानीला जाण्यासाठी एक बैलगाडी तिथे उभी होती. तो त्या गाडीत बसला. गाडीमधे तिथेचण अनोदर बसलेले होतेच. बैलगाडी निघाली. जेव्हा गाडी जोरात जाऊ लागली तेव्हा बैलांच्या गळ्यांत बांधलेल्या काशाच्या घंटांचा छान आवाज येऊ लागला.

अंधार जास्त वाडला तेव्हा गाडीवानाने एक कंदित पेटवला आणि गाडीच्या छात्री बटकावला. एक प्रवासी म्हणाला "दिवसा प्रवास करायला वेळ मिळत नाही. आणि रात्री प्रवास करताना चोरांची नेदमीच भीती असते. पण काय यत्नार? काय तर करलेच लागते ना!"

वोन नासांचा प्रवास झाल्यानंतर गाडी जंगलातून बाहेर आली. वाटेत एक धडपुड माणूस उभा राहिला होता. त्याच्या हातांत तलवामुंडा होती. त्याला बघून गाडीवाला भिजून परवार कांपायला लागलाच ओरडू लागला, "हा गजराज डाकू आहे, पळा, पळा!" असं म्हणत त्याने गाडी थांबवली.

गजराज लांबलांब टांग टाकीत गाडीच्या-जयल आला आणि दहापूत बोलला, "भाऊ

ताबडीतून कुणीही सुटत नाही. तुमच्यापाशी जितके पैसे, दागिने आहेत, ते सगळे काढा!"

गाडीत बसलेल्या तिघा प्रवासांनी घाबरेन आपापडे पैसे, अंगावरचे सोनेनाणे काढून देवायला सुरवात केली, पण दिवाकरने मात्र गाडीतून खाडी उडी मारली.

गाडीवाल्याचा चाचूक त्याने चटकन हिसकावून घेतला आणि तो गजराज फिरवीत ओरडून म्हणाला, "अरे गजराज शेवटी माझ्या हातांत सापडलास बरा! केव्हापासून मी तुला शोधतो आहे. राजाने तुला पकडायची आज्ञा दिलेली आहे आणि आज ती पाळायचा योग आलाय. निमूटपणे स्वाधीन हो, नाहीतर अत्यंत कडक शिक्षा होईल. पळून जायचा प्रयत्न करशील तर जंगलात आमचे रैनिक मसालेल आहेत, तेच तुला मारतील आणि तुम्हा शरीराचे

तुकडेतुकडे करून कोल्हाकावळ्यांना खायला घालतील."

गजराजने जेव्हा ऐकलं की जंगलात रैनिक आहेत, तेव्हा तो कांही क्षण मंत्रावला. काय करावे ते त्याला सुचेल. त्या संघीचा फायदा घेऊन दिवाकर त्याच्यावर झेपावला आणि त्याच्या हातावर घाचकाचा फटकारा मारला. त्याच्या हातांतली तलवा खाती गळून पडली. तितक्यांत ते तिघे प्रवासीदेखील मदतीला धावले. सर्वांनी मिळून गजराजला पकडले, त्याचे हातपाय बांधून त्याला बैलगाडीत घातले.

दुसऱ्या दिवशी मुसक्या नांघलेल्या स्थितीत गजराजला दिवाकरने ओढतच राजाच्या दरबारात नेले. राजाला संपूर्ण किस्सा सांगितला. गजराजने खाली मान घालून आपले सारे अपराध कबूल केले.

धांदोबा

राजा म्हणाला, "गजराजच्या अत्याचाराबद्दल आणि अन्यायाबद्दल मी बरेच दिवस ऐकतो आहे. जल्लेच्या तक्रारी माझ्या कानावर आजेल्या आहेत. हा जंगलात लपला होता, म्हणून आम्ही झाला आजपर्यंत पकडू शकलो नाही. दिवाकरने छानसा पकडून शाबित केले की तो खूपच कल्पक व धाडसी आहे. मी त्याचे मत-पूर्वक अभिनंदन कातो. आणि अशाच प्रकारे त्याने गजराजच्या मुलासा पकडून मझ्यासमोर हजर करावे अशी मी त्याला आज्ञा देतो आहे."

दिवाकर काही सैनिकांना बरोबर घेऊन रामवला गेला, आणि त्याने मोठ्या चतुराईने गजराजच्या मुलासा, लच्छूला पकडले आणि राजाच्यासमोर हजर केले. राजाने बापलेकांना जन्मठेपेची शिक्षा दिली. दिवाकरची तडफ व हुशारी पाहून राजा अतिशय खूष झाला आणि

त्याने पहारेकऱ्याच्या खात्याचा प्रमुख म्हणून दिवाकरची नेमणूक केली.

रमणला जेव्हा ही सविस्तर हकीकत समजली, तेव्हा आपल्या भावी जांबयाच्या ताहसाबद्दल तोही फारच खूप झाला. रमण दिवाकरला भेटायला राजधानीला गेला. त्याने विवाबरला पुन्हा निराशाबद्दल विचारले. त्याने दिवाकरने उत्तर दिले, "मला क्षमा करा, मी आपल्या मुलीशी विवाह करू शकणार नाही."

रमणने निराशेने विचारले, "कस? तुम्हाला माझी मुलगी चांगली वाटत नाही का?"

"असं काही नाही. हे त्याचं कारण नाही," दिवाकर म्हणाला.

"आता राजाची कृपा झालेली आहे, तुमची प्रतिष्ठा वाढली आहे. म्हणून तुम्ही एखादं मोठं स्थळ शोधणार असाल, होय ना?"

"नाही, नाही, मुलीच नाही," दिवाकरने जमपणे उत्तर दिले "तर मग माझ्या मुलीशी लग्न करायला कां नकार देता आहात, त्याचं कारण तरी सांगा!" रमणने पुन्हा विचारले.

"त्याचं खरं कारण आहे तुम्हा पितापुत्राचा स्वभावा त्या दिवशी मी तुमच्या घरी आलो होतो त्यावेळी तुमची धाकटी मुलगी तुमच्याकडे एका बाळात मुलाबद्दल तक्रार घेऊन आली होती. पण तुम्ही दोघांनी, बापलेकांनी तिची फाखी दखल घेतली नव्हती. त्या मुलाला बौतवालाकडे न्यायला हवं होतं. त्या ऐवजी तुम्ही उलट मुलीलाच रागावला होताना, तिलाच चूक ठरवून, असा पेकड कुटुंबाशी नातेसंबंध जोडावा असं मला वाटत नाही. माझं मन त्याला राजी होत नाही." दिवाकरने जरा रागावून म्हटलं.

"हे बघा, समजा, तुम्ही राजाच्या परी कामावर नाही आहात, पका कन्येचा सामान्य बाप आहात, तरच तुम्हाला या संपत्तीचे उत्तर सांपडेल ज्या दिवशी ज्या तस्थाने माझ्या मुलीची छेडकझटी, ती गजराजचा मुलगा होता. आमच्या गावातल्या नवऱ्याच लोकांनी त्याच्याविरुद्ध

राजाकडे तक्रारी केल्या होत्या, पण त्याचा कांहीही उपयोग झाला नाही. तुम्हीच विचार करा; जर आम्ही त्या मुलाविरुद्ध कांही केले तर त्याचा काय परिणाम झाला असला? केळीच्या पानावर कांटा पडला काय, आणि कांटावर केळीचे पान पडले, तरी काय, पानच फाटणार ना? नुकसान केळीच्या पानाचंच होत असतं. त्यावेळी तशा परिस्थितीत आपल्या मुलीलाच घरांत राहायला सांगावं, याशिवाय पर्याय नव्हता, परिस्थितीपुढे हात टेकावे लागले तर तो भेकडपणा होत नाही. बाबत नीट विचार करा आणि नंतर मला तुमचा निर्णय कळवा." असं सांगून रमण गांभी पलत गेला.

दिवाकरने रमणच्या बोलण्यावर बराच विचार केला. रमणचे बौतणं पटणारे होते. खरे होते. दरकरी कर्मचाऱ्यांना जे पाउस दाखवता येते, ते सर्वसामान्य माणसांना जमन नाही. म्हणून त्या पितापुत्रांना सर्वस्वी दोष देणे योग्य नाही. दिवाकरने लागलीच शांतामणीशी विवाह करायला होकार दिला आणि पहिल्याच शुभकृतिक त्याचे लग्न लागले.

मी या अरण्यांत राहतो आणि केवळ कंदमुळावर निर्वाह करतो," म्हाताऱा म्हणाला.

"तरी असेल तर आम्ही तुला काहीही करणार नाही याची खात्री बाळग. मी ब्रम्हापुराच्या राजाचा अंगरक्षक आहे. जर कुणी शत्रूची माणसे इथे असली तर त्यांना संपजायला मी इथे आलो आहे. पण मला सांग, तुला डोंगरावर जायची वाट ठाऊक आहे का?" अंगरक्षकाने विचारले.

म्हाताऱ्याने आपला हात त्याला दाखवीत म्हटलं, "जशा माझ्या हातावरच्या रेखा मी ओळखतो, तशा या डोंगरातल्या वाटा मला माहीत आहेत."

"अरे वा, अगदी योग्य वेळी भेटलास की! तर मग आता पुढे होऊन आम्हाला मार्ग दाखव. तुझी आत्ताच ओळख झाली रक्ष, नाहीतर महाराजांकडून तुला भरपूर इनाम मिळवून दिलं असतं."

अंगरक्षक म्हणाला. म्हाताऱ्याला मात्र डोंगरावर जायची धाई झालेली होती. तो डोंगरावळे वळला.

अंगरक्षकाने त्याच्या हातांतली तलवारा

कंदमुळांवर जंगमारा, तुला तलवार कशात ठेवी?"

"मी पूर्वी ब्रम्हापुर राजाच्या घरी सैनिक होतो. हा आजचा राजा मध्ये, त्याचा पिता! तेव्हापासून ही तलवार माझ्याबरोबर असते." म्हाताऱ्याने अभिमानाने सांगितलं.

हे ऐकून सैनिक आपापसांत कुजबुजलागले. अंगरक्षकाने त्याच्याकडे बघत त्यांना हळूच सांगितले,

"आपल्या जीवाला मुळीच धोका नाही. मला तो चांगला वाटला, म्हणून तर मी त्याला वाट दाखवायला सांगितले. जर त्याने काही गडबड केलीच तर घागून वार करून मी त्याचा गळा कापीन."

म्हाताऱ्याने हे बोलणे व्यवस्थित ऐकले, पण त्याला कांहीही ऐकू आले नाही असे त्याने दाखवले. तो डोंगराची वाट चढायला लागला.

(अपूर्ण)

मार्च २००६

18

चांदोबा

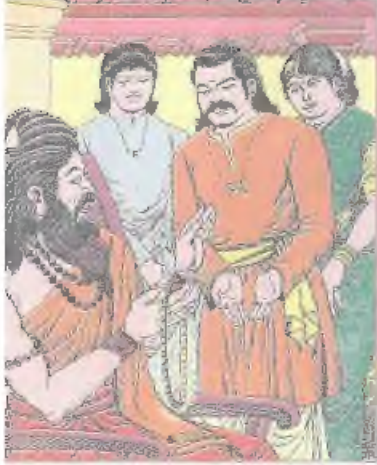

वेताळ-कथा

रत्नमाला

विश्रचयाचा पक्षा असलेला विक्रमाकें पुन्हा हाडाजवळ गेला, पाने झाडावरून शव खाली उतखले आणि खांद्यावर घेतले. नंतर नेहमी-न्याने स्मथानाची वाट धरली. अंततः लपलेल्या वेताळाने म्हटलं, "असं वाटतं की तू एकादा मानिकचा अपमान केला असावात आणि संतापून जाऊन त्याने तुला शस्त्र दिला असेल. नाहीतर आताही तू इतके अंततः प्रकाशचे काष्ठ काढून शरतो आहेस, ते समजत नाही शेत्याली आणि बैरागी सद्गुरूंच्यांच्या शरत अतिथी बनून येतात. त्यांच्यापैकी काहीजण मंत्रतंत्रांमध्ये जाणकार असतात. पण हे समजण्यांत गौरव नाहीचा एक तरुण अयशस्वी झाला, त्याच्यामुळे तो शापशस्त्र झाला. त्याच्याने दिलेल्या शापामुळे त्याला फारच त्रास भोगावा लागला. तुझा

मार्च २००६

थकवा दूर करण्यासाठी त्याची ही कहाणी ऐक. " आणि नेताळाने राजाला पुढील गोष्ट सांगितली.

सिरीपुरासथे श्रीनिवास हा एक प्रमुख व्यापारी होता. त्याची पत्नी सुजाता ही विनयशील, सुशील व सर्वगुणसंपन्न होती. दोन्ही मुलांतला मोठा मुलगा गौरव शांत स्वभावचा होता आणि दुसरा मुलगा गौरव हा अगदी हस आणि वाभरट होता.

एके दिवशी एक बैरागी त्यांच्या घरी आला आणि त्याने जैवण वाढायला सांगितले. सुजाताने त्याला स्वादिष्ट भोजन दिले. गौरवने नम्रपणे त्याची सेवा केली. पण गौरवने त्याच्याकडे मुळीच लक्ष दिले नाही. उलट तो म्हणाला, "एका भिकाऱ्याचे इतके कौतुक करासाठी करायला इव?"

बैरागी नाराज होऊन उठला. तो त्याला म्हणाला, "अन्न मागणाऱ्यावर इतका राग काहू नकोस, कदाचित तुलाही कधीकाळी पविष्ट्यांत भिक मागावी लागेल."

"आमच्या घरांतले जेवण तू जेवून मलाच शाय बेतो आहेस होय? तुझ्यासारख्या दुष्ट लोकांची मी मुळीच काळजी करत नाही, आदरातिथ्य करण्याची तुम्ही लायकीच नाही." असं म्हणून गौरव तिथून निघून गेला.

श्रीनिवास, सुजाता व गौरव यांना बैराग्याचे शब्द ऐकून भीती वाटली त्यांनी गौरवच्या वतीने क्षमेशी भिक मागितली. बैरागी हंसतच म्हणाला, "संगरा, तुम्हाला काय हस्य?"

"आम्हाला काहीही नको. गौरवचा हा उर्मटपणा कमी करा होईल, त्याचा कोहीतरी उपाय सांगावा." सुजाताने नम्रपणे विचारलं. बैरागी तिला म्हणाला, "गौरवसारखा दुष्ट तुमच्यासारख्या सुशील व्रतमधे कसा निपजला. याचंच आश्चर्य वाटतंय. त्याला त्याच्या मागिनि जाऊ दे. त्याची भिता तुम्ही करू नका. सांगा, तुम्हाला काय हस्य?"

"आमची एकमात्र इच्छा हीच आहे की गौरवचं भविष्य चांगलं असावं." तिघांनी म्हटलं.

त्याच बैराग्याने सांगितलं, "त्याची बळ बुद्धी आला ठीक करण्याची शक्ती गरजनाथ नाही." आणि एक प्रदीर्घ स्वप्न घेऊन त्याने आपल्या सदऱ्याच्या बाहीमधून एक चमकणारी रत्नमाला बाहेर काढली. ती श्रीनिवासच्या हातांत देत सांगितले, "ही माला शलिभाखी आहे. ही तुमच्या दैववरांत सुरक्षितपणे ठेवून घ्या व तिची शेज पुजा करीत जा. ही तुमचे रक्षण करील. पण जर ही कुणा अयोग्य व्यक्तीच्या हातांत गेली किंवा ही कुणाला दान दिली गेली तर हिचा काहीही उपयोग होणार नाही."

गौरव सुघारेल या आशेने श्रीनिवासाने बैराग्याच्या समक्षच ती माला देवघरांत ठेवली. त्या सर्वांना चांदोबा

आशिर्वाद देऊन बैरागी निघून गेला.

काही महिने उलटले. एक दिवस श्रीनिवासाने दोन्ही मुलांना जवळ बोलावून सांगितले, "मी आता म्हातारा होत चाललोय. मला अन्ना मनाचा, शरीराला विश्रांति हवीशी वाटते. यापुढे व्यापारधंद्या गौरव संभाळेल. गौरव थोल्या भावाला जी लागेल ती मदत करीत राहील."

महिलांचा हा निर्णय गौरवला मुळीच पसंत पडला नाही. त्याला शटले की पित्याने त्याच्याकडून व्यापार केला आहे व मोठ्या भावाला झुकते माप दिले आहे. गौरवने सफ सांगितलं की तो यापुढे घरांत राहणार नाही. पित्याने मोठे वैसे थापेन म्हणजे तो स्वतःच व्यापार सुरू करणार होता. दुसरा काही मार्ग नव्हता. म्हणून श्रीनिवासाने त्याला बोली रक्कम दिली. ती घेऊन गौरव घरातून बाहेर पडला; त्याने अनेक व्यापार कारभाराचा प्रयत्न केले पण त्याला कुठेच यश मिळालं नाही. बघताबघता रागाळी रक्कम त्याने घालवली.

गौरव घरी परतला. त्याने वडिलांना सांगितलं, "माझं व्यापारांत पूर्ण सुफलान्न झालंय. आता माझ्याजवळ फुटकी कनखे देखील मिळूंक नाही. थोल्या भावाचा व्यापार चालू आहे. पण त्यांत काही मोठेपणा नाही. मी व्यापारांत हलतो, त्यांत माझी नालायकीदेखील नाही. हे सरं कांही त्या पूर्वेतल्या रत्नमालेच्या श्रमावामुळे झालंय. ती रत्नमाला तुम्ही मला द्या, जोपर्यंत माझं सुरळीत चालत नाही, तोपर्यंत ती मी माझ्याजवळ ठेवीन."

"ओ, रत्नमाला जर देवधर्मानून काढली तर अश्लि येईल. त्या बैराग्याने काय सांगितलं होतं ते आम्ही वृत्त त्यावेळी सांगितलं होतं, तरीसुद्धा तू त्या मालेतारी आग्रह धरतो आहेस. आता स्पष्टच चांदोबा

समजल की तुम्ही बुद्धिच चांगली नाही." श्रीनिवास नाराग्याने म्हणाला.

हे शब्द ऐकून गौरव चांगलाच चिडला. त्या रात्री वेढ्यां पारेजण झोपले होते. त्यावेळी त्याने थोडी रक्कम व ती रत्नमाला घेतली आणि ती निघून गेला. दुसऱ्या दिवशी सकाळी तो एका दुसऱ्या गांवी पोचला. ते जिल्ह्याचे गांव होते, आसपासच्या तालुक्यांसाठी ते चांगले मध्यवर्ती गांव होते.

गौरवला वारले की ते गांव कापडाच्या व्यापाऱ्यासाठी चांगले ठेव. म्हणून त्याने एक बर भाऊघाने घेतले. जवळच्या बगरांत जाऊन भरपूर उंची कपडे खरेदी केले. एका बैलगाडीवर सारा माल लादून तो आपल्या नव्या गांवी घेत येत होता. त्यावेळी अचानक विजा चमकू लागल्या आणि गुराळफार पाऊस सुरू झाला.

अध्याय वाटेवर तीन चोरांनी गाडी थांबवली. गाडीवान व गौरवला तबबारीसुऱ्यांचा धाक दाखवून

त्यांनी गाडी आडवाटेला वेळी, गाडीतला सारा माल त्यांनी तुटला. आपल्या डुव्हेवाला बोट लावीत गौरव धाकडे परतला. पण तो समोर असतानाच वीज कोसळली आणि त्याच्या घरावर पडली. त्याच्या खोळ्यादेखत घराची राखरांगोळी झाली. या दोन दुर्घटना घडल्या, त्या केवळ त्या रत्नमालेच्या प्रभावामुळेच, असे गौरवला वाटले. किवारी नागासाख्या मालेच्या विळख्यांतून सुटका करी कावी याचा तो विचार करू लागला. तेवढ्यांत त्याला जळत्या घरासमोरच तो बैरागी दिसला. बैराग्याने गौरवला म्हटले, "अरे पापी माणसा, तुझा खडबटपणा आता तुझा शाप बनला आहे. आजपासून तू गांवोगांवी भटकशील आणि मीक मागून आपले पोट भरशील, जी मुतगी सिस्वार्थीपणे पण मनापासून तुझ्याशी लग्न करण्याचे वचन देईल, तिला तू ही रत्नमाला दे, म्हणजेच तुला या मालेपासून त्रास होणार नाही."

मार्च २००६

तेव्हापासून गौरव गांवोगांवी भिक्षा मगलत हिंडायला लागला. एखादी सुंदर तरुण मुलगी दिसली तर तिला तो आपली कहाणी सांगायचा. म तिने लग्नाचे यत्न दिले तर ती रत्नमाला तिला बाबचे कबूल करायचा. दोघीतिघी मुली त्या मालेच्या लोभाने लग्नाला तयार झाल्या. त्याने ती रत्नमाला त्यांना दिली, पण ती लगेच त्याच्या हातांत परत आली. असाच फिरत फिरत तो मास्कापुहला पोचला.

तिथे देव नांवाचा एक इसम होता. त्याचे आईवडील त्याच्या लहानपणीच मेल्ले होते. काबाडकष्ट करून त्याने आपल्या धाकट्या बहिणीचे, शिवानीचे पात्रनपोषण केले. त्या भावंडांचे एकमेकांवर फार प्रेम होते.

त्या गांवात देवकी नावाची एक देखणी मुलगी होती. ती चारपांच घरी धरकाम करून पैसे मिळवीत होती. तिला कुणीही नालाग नव्हते. एखाद्या श्रीमंत माणसाशी लग्न करावे व ऐश्वर्यांत राहावे, ही तिची इच्छा होती. हे देवला जेव्हा समजले, तेव्हा त्याला आपली प्रेमभावना व्यक्त करायला सकोच वाटला. शिवानीला भावाची इच्छा माहीत होती. ती देवकीला भेटली व म्हणाली, "माझ्या भावाचे तुझ्यावर प्रेम आहे. मी तुला बहिणी मानते. माझा भाऊदेवमाणूस आहे, आणि तू देखीसमान आहेस. तू त्याच्याशी लग्न कर."

"देवी रत्नमाला बाफरात. मलाही तशी एक माल जाणून दे ना, म्हणजे मी तुझ्या शवाशी लग्न करीन." देवकीने लगेच उत्तर दिले.

"रत्नमाला मिळवण्यासाठी मी कितीही कष्ट करीन. पण ती बिकत घ्यायना खूपच पैसे लागतील ना?" अफाधी स्वरात शिवानी बोलली.

22

चांदोबा

नेमका त्याच वेळेला भिक्षा मागायला आलेला गौरव तिथे पोचला. त्याने या दोघींचे बोलणे ऐकले. शिवानीकडे निससून बसत तो म्हणाला, "पैसे न मागता जर मी तुला एक रत्नमाला दिवी, तर तू माझ्याशी लग्न करशील का?" असे बोलून त्याने प्रौढीतून रत्नमाला काढली.

ती पाहिल्याबरोबर शिवानीचे डोळे चमकले. कोणताही विचार न करता तिने 'हो' म्हटले. गौरवने ती रत्नमाला तिच्या हातात दिली आणि ती तिच्या हातातच राहिली. शिवानीने ती देवकीच्या शळ्यात बांधली.

गौरवने आनंदून जाऊन म्हटले, 'बरं झालं, मी आता बैराग्याच्या शापातून मुक्त झालो. त्यांनी सांगितल्याप्रमाणे बाईबाशी लग्न करापत्ता उनापासून होकार देणारी मुलगी मला मिळालीच."

आपल्या बहिणीला शोधत देव तिथे आला. तेव्हा त्याला कळले की गौरव एका चांगल्या कुटुंबातला आहे. त्या बैराग्याच्या शापामुळे त्याची अशी दशा झाली होती. दुसऱ्याच दिवशी गौरव-शिवानी व देव-देवकीचे विवाह झाले."

बेताळाने ही गोष्ट सांगून राजाला विचारले, "रत्न, बैराग्याने श्रीनिवासला सांगितलं होतं की

या रत्नमालेमुळे तुमच्या परिवाराचे भलेच होईल. पण झालं अगदी उलट. त्या परिवारातलाच गौरव, शापामुळे भिकारी झाला आणि दारोदार मटकत राहिला. ही काही परिवाराची उलटी नाही. त्या रत्नमालेमुळे गौरवचे तरी काय भले झाले? त्या मालेचा फायदा झाला तो देवकीचा भाव्या या शंकांची उत्तरे तुला माहिती असूनही जर तू गप्प बळतार तर तुझ्या मरतकाचे तुकडेमुळे होतील."

बिस्मार्क उत्तरला, "बैराग्याने गौरवला जो शाप दिला, त्यांत विचित्रपणा असत आहे की त्या रत्नमालेमुळे गौरवलाच लाभ झाला असे नव्हे, तर इतरांचेही भले झाले. अनंत प्रकारचे कष्ट सोहलून नंतर श्रीनिवासच्या घरांतल्या विवासानुसार तो मळगाफ आला. तो शिवानीचा पती झाला. हे शिवानीच्या इष्टीने चांगलंच झालं. देवला बही होती तीच सहचरी मिळाली. म्हणून आपण निर्दोषपणे म्हणू शकतो की बैराग्याच्या शापाने सर्वांचेच कल्याण झाले."

राजाचे पौनःपुन्य करणं पान येताळ सफल झाला म्हणून तो शवासहित पुन्हा गायब झाला आणि झाडावर जाऊन बसला.

('वसुंधरा'च्या रचनेवरून)

चांदोबा

23

मार्च २००६

हिमाचल प्रदेशांतली एक लोककथा

वसंतऋतू केव्हां येईल?

ललाहोव व स्पिटी नदी यांना जोडणारी फुलमला ही छिड आहे. जवळच्याच खोऱ्यांत चंदननास हे सरोवर आहे. हिवाळ्यांत हा तलाव पार गोंदून जायचा. उन्हाळ्यांत पर्वताच्या रांगांवर हिंदीगार झाडी व गवत जसे, ते अप्रतिम दिसे. चंद्रतालच्या पाण्यांत पर्वताच्या बर्फाच्छादित शिखरांचे

प्रतिबिंब सुंदरच दिसावचे. जवळच्या छेवंचांतले गुगळी त्यांच्या मेंढ्या घेऊन येत. त्या प्राण्यांना त्या हिवाईतून परत मेंढवाड्यात जाण्याची इच्छा नसे. म्हणून बहुतेक गुगळी हिवाळ्याची चाकूळ लागेपर्यंत तिथेच राहात.

चंद्रतालजवळच्या हंसी छेव्यात नीमा राहत होता. त्याचा भाऊ व बहिनी दोन्ही हांच्याचगेबर तो राहत होता. दोन्ही एक भांडकुवळ, कलागूही होती. कडाव्याच्या थंडीतदेखील ती नीमाला लांकडे फोडायला आणि पाणी आणून भरायला सांगायची. ती बोलभांड होती आणि दिवसभर नीमाला कामे सांगून त्याच्याकडून ती कावून घ्यायची. दोन्ही त्याला म्हणायची, "तू लग्न कर, म्हणजे तुझी बायको तुला व मला कामांत मदत करील. नंतर तुला पाडिले तितका वेळ विश्रांति घेत बस!"

नीमा उन्हाळा सुरू होण्याचीच वाट पाहत बसायचा, कारण त्यावेळी डांगरांच्या उतरणीवरचे कोवळे हिस्से गवत शोधत मेंढ्या चरायच्या. दोन्ही त्याला धान्य व इतर अन्नसामग्री देत असे. मेंढ्या मजेंत हुंदडत असत. नीमा गुरांना मोबले सोडून निघलीच एखादी गुहा स्वतःसाठी निकडून घेई. रोंपऱ्यांत आपले सामान टाकले की मेंढ्यांसाठी तो एक कोडवाडा बनवायचा. त्यानंतर मात्र तो गुहेसमोर पडलेल्या, वाळलेल्या पानांवर, आरामांत

शोपयचा. मुलकिला पर्वतगळीवरून जाणारे येणारे दग पाहता तो दिवसभर आराम करीत बसे. संध्याकाळ व्हायच्यापूर्वी तो मेंढ्या गोंळा करून आणी, आणि त्यांना कोडवाड्याकडे घेऊन आत सुरक्षित ठेवीत असे. नंतर तो आपली भाकरी खायला बसे आणि चटईवर पडला की चंद्रतालामधून येणाऱ्या परीराणीवरून त्याचे विचार चालू होत. लोक परीराणीवरून मेंढ्यांचे नौतुकाने बोलत असत.

ती परीमिची राज होती. तलावाजवळचे एक शेकोटी पेटवून नीमा तिथे बसला होता. त्याला शॉप घेत नव्हती. सरोवराच्या पाण्यावर पडलेले पूर्णचंद्राचे प्रतिबिंब त्याहाळण्यांत तो गुंगला होता. त्याला एका लोकाचा आवाज ऐकू जाला असे उगीचच वाटले. त्याने मागे बघून पाहिले. कुणीही नव्हते. तो पाण्याकडे पाहू लागला, आणि त्याला सरोवराच्या काठाजवळ पांढरा शुभ्र अंगरखा घातलेली एक सुंदर तरुणी दिसली.

ही हळूहळू नीमाजवळ आली. तिने कुज-कुजत्यासाराखण्णी बारीक आवाजांत म्हटले, "मी चंद्रतालची परी आहे. मी तुला इथे खूप दिवस बघते आहे. आणि मला तुझ्याशी मैत्री करावची आहे. तुझं नांव काय? तू खूप देखणा आहेस."

"मी हंसी गांवचा नीमा." नीमाने आपली ओळख सांगितली. "उन्हाळ्यांत मी माझ्या मेंढ्यांना घेऊन इथे येतो. मी चंद्रतालच्या परीवरून खूप गोष्टी ऐकलेल्या आहेत, पण आजपर्यंत तिला कुणीही पाहिलेलं नाही." नीमाने हंसी हारय केले.

"नीमा, तू केव्हां इथे येतोस ना, तेव्हां तो माझ्यासाठी बसंतऋतू असतो, आणि तू परत जातोस तेव्हां हिवाळा सुरू होतो. तुला इथे झोपलेला चांदोबा

असा मी आनंदाने पाहता बसायची. तुला भाहिती नसेल, पण मी या पाण्याबाहेर फक्त रात्रीच येऊ शकते, आणि आज प्रथमच तू मला जाणू दिसलास. तुझ्याजवळ येऊन बोलायचे मी थाडस केले आहे. नीमा, तू माझ्या-बरोबर वेशील का?" त्या परीने मोठ्या विनयाने पण प्रेमाने विचारले.

नीमाच्या तोंडून शब्दच फुटला परीने निःसंकोचपणे त्याचा हात धरला आणि ती तलावाकडे चालायला लागली. तिने पाण्यांत पाऊल टाकले, आणि आश्चर्याची गोष्ट म्हणजे नीमालाही पाण्यावरून चालायला येऊ लागले. तिने त्याचा हात पकडलेला होता ना! ते सरोवराच्या मध्यभागी पोचले, तेव्हां परीने अंगरख्याच्या चौरशिखातून

जादूची काठी बाहेर फाडली आणि वरखाली हालवली. पाणी दुभंगसे आणि तिथे पायऱ्या दिसू लागल्या. त्या पायऱ्या उतरून दोघेही खाली पका भव्य, देखण्या राजवाड्यात शिरले. त्या एजवाड्याच्या भिंतीवर हिर चमकत होते. रानी चांदण्या चमकमतात ना तसेच!

सेनेरी त्याची गुळगुळीत जमीन जणू सोन्याची ताटेच असावीत अशी दिसत होती. शेकडो पऱ्या आनंदाने मावत, हसत, तिथे जमल्या आणि त्यांनी त्यांना आतल्या कालनांत नेले. ज्या परीने नीमाणा तिथे नेले, ती त्यांची राणी होती. हे नीमाने ओळखते. इतर पऱ्यांनी त्याला रेशमी बख्खें नसायला दिली, एकीने सुंदर सुगंधाचा फवारा

त्याच्यावर शिंपडला. त्यांनी सोन्याच्या ताटांत फळफळावळ आणली आणि सेनेरी चषकांतून एक गोळ सरपत दिले. परीराणीच्या हातांत कुणीतरी बानूक पंखा दिला. मुलपांखराच्या पंखांचा तो बनवलेला होता. राणीने नीमाला बाग घालवा आणि तीव्रतः त्याला झोप लागली. पहिले होताच त्याला जाग आली आणि परीराणीने त्याला बागी सरोवराच्या काठापर्यंत आणले. रात्री पुन्हा येण्याचे आश्वासन देऊन ती परत गेली आणि नीमाही कोंडवाड्यांतल्या गुरांना मोकळे सोडण्यासाठी धांवला.

परीराणी रोज रात्री येऊन त्याला तिच्या राजवाड्यात घेऊन जाई व पहाटे परत बरती जमिनीवर आणून सोडत असे. उन्हाळ्याचे दिवस असे जात होते, पण आता त्यात नवीच शका सत्तावायला लागली. हिवाळा आल्यानंतर काय होईल?

एका दिवशी त्याला थंडगार बोचरे वारे जाणवले, जमिनीवर जरासे बर्फ होते आणि संध्याकाळपर्यंत सरोवराचे पाणी गोठले होते. त्या रात्री त्याने परीराणीला संगीतले की आता त्याला गांधी परत जावे लागेल. कारण आता मुक्तीन डोंगांवर मेढबसली फारच थोडे गवत शिल्लक राहिलेले होते. त्याने जर गुरे खोऱ्यांतल्या घरात नेली नाहीत, तर ती जिवंत राहिली नसली.

परीराणी उदाराकापी झाली. तिने त्याला आर्जवाने विचारले, "नीमा, बरतंकरून सुचं झाला आणि फुले पुन्हा उमलतयला जाणारी की तू परत झकडे येणालि असे मला वचन दे. मी यालांतचक

क्षिवाड्याच्या दिवसांत तुझी वाट पाहीन, आपल्या या भेटीच्याबद्दल तू कुणाबाही सांगणार नाहीस असेही मला वचन दे."

नीमाने तसे कित्या वचन दिले. परीराणी पाण्यांत परत गेली तेव्हा तो दिसेनाशी होईपर्यंत तो कांडावर तिच्याकडे एकटक पाहत राहिला. क्षणार्धात ती दिसेनाशी झाली. त्याने एक मोठा उसासा टाकला आणि तो कोंडवाड्याकडे परत येऊन, त्याने मेढरांना मोकळे सोडले, आणि आपले सामान व मोठा सोडा घेऊन तो गांवाच्या वाटेला लागला. गार वारे वाहू लागले होते, म्हणून मेढरा भराभरा चालू लागल्या.

त्याबरी, थंडीच्या दिवसांत दोन्हीला आपला दीर निराळाच वारला. तो एकटाच त्वतशी विचार करीत वसलेला असे. कांही विचारले तरी तगेच उत्तर देत नसे, सुचवने, तिने त्याला फारशी कामे सांगितली नाहीत.

हिवाळा संपला नव्हता, तरी रोज सक्काळी उठून नीमा बाहेर जाऊन क्षितिजाकडे बघत राहो. पर्वताच्या शिखरांमधून सूर्य उगीत उगवत होता, अजून गवत तपकिरीच होते आणि झाडांवर मुळींथुळां पालवी नव्हती. फुले मायला तर अजून सराच अवकाश होता.

एके दिवशी डोंगराकपारीत जाण्याची तयारी नीमा करीत होता, ते दोन्हीला दिसले. त्याने तिच्याकडे शिंदोरी व इतर सामान मागितले. ती चकित होऊन म्हणाली, "नीमा! अजून उन्हाळा थायला बऱ्याच अवकाश आहे. पर्वतावर अद्याप बर्फाचा थर आहे. मेढरे परतीन. बर्फ कितळायला अजून एकदोन आठवडे तरी नक्कीच लागतील."

चांदोबा

त्याने थोडा वेळ तिला कांहीच उत्तर दिले नाही. दोन्हीला वाटले की त्याला जग जगं वसावे. ती म्हणाली, "नीमा, झकडे ये आणि मला थोडी सांकडे फोडून दे."

नीमा शेगडीच्या उबेत बसला होता, तो तिथून हालला नाही. तो विचारांत गडला होता. ती चिडून ओरडली, "नीमा, अरे तू कोण समजतोस यत्नःला? स्मिटीचा गंधर्म की काय? आणखी आपल्याला मी चांदीच्या ऐल्यांतून गरमागरम कडण घ्यायला आणून देई की काय?"

आजपर्यंत नीमाने बहिनीला कधीही उत्तर उत्तर दिले नव्हते. पण आज मात्र तो संतपला. "तू कडण देणार कां मला? भुताच्या कांजीसारखं असतं ते! याकसुद्धा त्याला तोंड लावणार नाही. शा!!"

दोन्नाला हा चावकाचा फटकारा वाटला. "मी जे जेवण देते ते तुला ठावत नाही का? तू असा बोलतो अग्रेसर की जणू काही चंद्रतावची परीच तुला सौन्याच्या पेल्यांत रसबत ठेव होती!"

"तेच तर झालं मागच्या उन्हाळ्यांत! ती रोज रात्री बेभून मला घेऊन जायची आणि सकाळी परत आणायची. माहिती आहे कां तुला?" आणि अचानक त्याने परीपाणीला दिलेले वस्त्र आढळले त्यांच्या भेटीबद्दल कुणालाही सांगायचे नव्हते.

"असं होय? मग जा की फ़त त्या परीबाईकडे" दोन्ना ताडून म्हणाली पण तगेली तिनं जीभ चावली. आपण ह्या गरीब दिराला असं तोडून बोलायला नको होतं असं तिला वाटलं. पण काय होतंय ते तक्षांत येण्यापूर्वीच नीमा घरातून बाहेर पडला. तो जवळच्या एका प्रार्थना-यंत्राला गिरला. त्या मठांत बसून त्याने बराच वेळ प्रार्थना केली. यंदा वसंतक्रतू लीकर यावा म्हणून त्याचे देवाला चिन्मले.

नंतर तो घरी परत गेला. वहिनीला हवी असलेली लांकडे त्याने फोडून दिली. तो आवाज ऐकून दोन्ना बाहेर आली आणि नुरातीच झंझरी.

रोज सकाळी नीमा भरातून बाहेर येई व पर्वतावर कुठे हिरव्या पागाची कोंवळी पातळी दिलेले आहे का ते डोळे फाडफाडून बघत बसे. त्याला सांगितलेली लुगळी कामे तो मुकाटवाने करीत होता. कामे संपली की तो मठांत जाई आणि मनांतला एकच प्रश्न विचारू, "हे देवा! वसंतक्रतू केव्हा रे येईल?"

मार्च २००६

अखेरीस हिवाळा सगला व वसंतक्रतू आला. नीमाने दरसालप्रमाणे मुलमिला पर्वतराजीकडे मेंढ्यांना नेले. त्याने ती ठराविक गुहा साफसुद्ध केली. कोंडबाडा बांधून तयार केला, आणि रात्रीच्यावेळी तो परीपाणीची वाट वसंत तळ्याच्या काळखर बसून राही. पण ती आली नाही. त्याने आजवचामर तिची वाट बघितली. ती त्याच्यावर रागावली होती का? पण ते त्याला कसं कळणार? काही दिवसानंतर तो अतिशय अस्वस्थ झाला.

"जर ती मला भेटायला येणार नसेल, तर मी कां तिला भेटायला जाऊ नवे?" नीमाने हळूच सरोवराच्या पाण्यांस राय ठेवला आणि लो चालायला लागला. तो काही सरोवराच्या मध्यापर्यंत पोचला नाही. पण त्यानंतर मग तो कुणालाही कधीही दिसला नाही. (एम. डी.)

30

चांदोबा

चंदामामा प्रश्नावली - २

DEVELOPED BY
INDEXIS FOUNDATION,
Bangalore

या प्रश्नावलीत विचारलेले सर्व प्रश्न २००५

मध्ये जानेवारी ते डिसेंबर या अंकांत असलेल्या

गोष्टींवर आधारित आहेत. तुम्ही त्या

वाचलेल्या आहेत. जर तुम्हाला त्या आठवत

असल्या तर तुम्ही लगेच उत्तरे वेळी शकाल. तक्षांत वसतील तर घाबरी अंक पुन्हा नजरेखालून

घाला. म्हणजे उत्तरे शोधताना मजा वाटेल.

त्यासाठी : १. उत्तरे लिहा. २. आपले नांव, वय (१६ वर्षांखालील मुवांसाठीच ही स्पर्धा आहे) व पिनकोडसहित पत्ता. ३. वर्गीदीप असला तर तो क्रमांक. ४. पाकिटावर चंदामामा-प्रश्नावली-२ असे लिहून आमच्या पत्त्यावर पाठवा. ५. मार्चअखेरच्या आत तुमची प्रवेशिका आम्हाला मिळाली पाहिजे. ६. मेच्या अंकात निवडले जाहीर केला जाईल.

१. संस्कृत भाषेत रामायणाच्या किती आवृत्ती आहेत?
२. धार्मिक दिवस, जलदिनोत्सव हे केव्हा साजरे होतात?
३. "संकटातून माणसाला हावसणारे असते धैर्य. कोणत्याही परिस्थितीत धीर न सोडता जिवंत राहून महान बना." गुरुच्या या उपदेशानुसार वागणाऱ्या युवराजाचा तरुण सल्लागार कोण होत? त्या युवकाचे नाव काय होते? तो कोणत्या कथापांति आहे?
४. जग हे पांच दोषांनी पीडित आहे. त्याची पांच कारणे आहेत, ती कोणती आहेत?
५. "नायझोवा" हे काय आहे ते माहिती आहे का?
६. अधिकाराच्या घर्मेडीत असलेले युर्मलांना त्रास देतात. अशा घर्मेडखोरांना मूचना दिली जाते की शीवरी त्यांची हार निश्चित आहे. त्यांचे गर्वहरण हे होईलच. एक प्राचीन ग्रीक लोककथा हे तात्पर्य सांगते. त्या गोष्टीचे व त्या नायकाचे नाव काय?

बरोबर उत्तर
देणाऱ्यांपैकी एकाला
रु. २५०/- दिले जातील.

*अनूक उत्तरे देणाऱ्यांची संख्या एकापेक्षा जास्त असले तर वडिलगुहाची स्पर्धा काळण्यांत येईल य पांच विजेत्यांना समान शक्य वाटून दिली जाईल.

३. खालील चित्रातली तीन पात्रे कोण आहेत?

चांदोबा

31

मार्च २००६

फलदायी देशाटन

जयदेव हा विशालदेशाचा राजा होता. विक्रम हा राजाचा मुलगा होता. त्याचा राज्याभिषेक झाला तेव्हा त्याने पित्याला मागितलं "राजाची जबाबदारी स्वीकारण्यापूर्वी मी आधी देशाटन करायचा निश्चय केला आहे, मला आपण अशीर्वाद द्या आणि आपली समांत द्या."

जयदेव म्हणाला, "येथेपर्यंत लोकांच्यात मिळून मिसळून वागणे त्यांची सुखदुःखं जपवून पाहणं आणि त्यांच्यासाठी देशात भ्रमति करणं ही पूर्वापार चालत आलेली पद्धत आहे. पण त्यात सकटे येण्याचा धोका असतो. त्यापेक्षा तू युवराज म्हणूनच सध्या देशभर फिरून ये ना. ते जास्त चांगलं!"

विक्रमला पित्याचा लहान मानवला नाही. पित्याशी, मी वेशावर कळत गेलो तरच मला जनतेची सुखदुःखे पळतील. जर मी युवराज म्हणून टिड्ढलो, तर धांदलून लोक खरी वस्तुस्थिती सामगार नाहीत. ती जाणून घेऊन त्यांचे भस्त्रे वरण हे माझे

कर्तव्य आहे. आपल्यासारखाच एक कांगला राज्यकर्ता म्हणवून घ्यायची मज्जीही पण इच्छा आहे. मला आपण वेळ पालटून जायची अनुमती द्यावी." आणि पित्याची अनुमती घेऊन विक्रम देशाटनासाठी निघाला.

त्याच्यासोबत मंत्र्याचा मुलगा विवेकशर्मा हाही निघाला. दोघांनी सांमान्य नागरिकांप्रमाणे वैश्वभूषा केली आणि घोस्व्यावर स्वार होऊन ते निघाले. दूरवरच्या एका भागात ते महिनाभरा राहिले. जिथे कुठे ते जात तिथे त्यांची चांगली व्यवस्था होत होती. आपल्या पित्याचे राज्य चांगले आहे, लोक प्रवाशांचा आणि अनोळखी लोकांचेही खोल आदरसत्कार करतात हे पाहून विक्रमला आनंद झाला.

आणखी एक महिना उलटल्यावर विक्रम व विवेकशर्मा राजधानीस परत यायला निघाले. वाटेत अरण्य होते. तिथे त्यांना पांचायला मध्या-फाळ झाली.

मार्कंडेय शास्त्री

विक्रमनं एका दगडावर उभे राहून आलपारस पाहिले. "इथून थोड्या अंतरावर एक इमारत दिसते आहे. ते बहुतेक ओसाड वर असेल नाहीतर एखादे जीर्ण मंदिर! आज रात्री आपण तिथेच मुकाम करू या." विक्रम म्हणाला.

दोघेही तिथे गेले. खरोखरीच ते एक लहानसे मंदिर होते. त्याचे दम बंद होते. दारच्या दोन्ही बाजूला दोन ओट्या होत्या. दोघेही तिथे बसणार ते बंद्यात तिथे एक गाडी आनी आणि मदिगममभर थांबली. त्यांनून एक थोळी घेऊन पुजारी खाली उतरला.

तो मंदिरात गेला, त्याने मंत्रपठण करून देवीला नैवेद्य दाखवला आणि बाहेर येऊन ह्यांची चौकशी केली. दोघांनी जेव्हा आपण प्रवासी जाहोत अस सांगितले, तेव्हा तो हसयाला लागला.

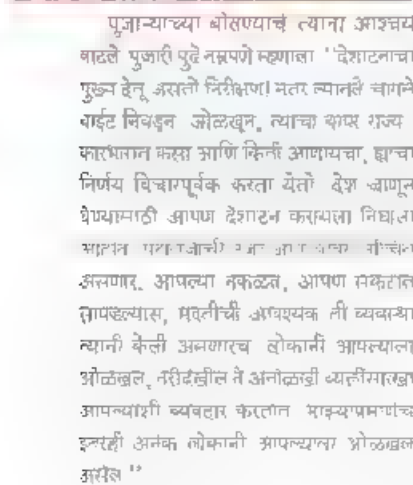
पुजारी त्यांना म्हणाला, "या मंदिरातल्या देवीचे नाव चंदना आहे. या अरण्यात चंदनाची भरपूर झाडे आहेत. या अरण्यावर राजगुरुचाच अधिकार चालतो. इथून आध्यां घटकेंच्या आंत आपण आमच्या गानी पोहोचू शकू. आज रात्री माझ्याच घरी आपण मुकाम करावा. आमच्या राजगुरुचे धाकटे बंधू या मंदिराचे धर्मकर्ता आहेत. मी राजगुरुच्या काकाचा मुतगा आहे. महाराजाकडे जाण्यापूर्वी मला इथे पुजारी पण दिले आहे."

पुजाऱ्याच्या इच्छेनुसार विक्रम आणि विवेकशर्मा मंदिराच्या असत गेले, रक्तचंदनाच्या लांकडापासून बनवलेली देवीची मूर्ती फारच छान चांदेला

दिसत होती. युवराज आणि विवेकशर्माने भक्तिभावाने डोळे मिटून नमस्कार केला, आणि पुजाऱ्याचे शब्द ऐकून त्यांनी वकिल होऊन डोळे उघडले. पुजारी म्हणत होता "ही चंदनमहा भानी महाराज व मंत्रीमहाशयाना आशिर्वाद देते आहे." नाराजीने विक्रम पुजाऱ्याला म्हणाला, "तुम्ही हे काय बोलता आहात?"

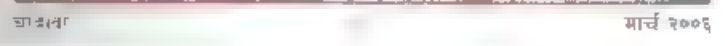
त्यावर पुजाऱ्याने निर्भयपणे म्हटले "महाराज, माझ्यावर रणावू नये. मी राजनीतिशास्त्राचा अध्यास केला आहे. हे आपल्याला सांगितलं आहे. आपण देशाटन करायला निघालेस. युवराज व मंत्रीजींचे चिरजीव आहात हे मी सहज ओळखू शकलो. आपली वागण्याची पद्धत राजन आहे. असल्या उत्तम घोड्यावर स्वार होऊन आपण आला आहात. तेही माझ्या कल्पनेला पुष्टि दते."

विक्रमने होकारार्थी मान होतावीत म्हणजे
मार्च २००६

न्यायः गुरु पत्नीं हंसयता सागरीं च मृगानां
पुजारीजी राजगुरुध्वं खुलत घघू भाय
अपत्यता राजपत्यं वरबागन एक न भव नर
जाग तकी मित्रेन अपी त्याता भाषा ताह न
तस कोन अस काही दिसत नाही भाग्यवान्

त्यानंतर विक्रमने येजवळ पोता हा पुजाऱ्यालाच नव्हे, तर इतर क्षेत्रांतल्या गुणवत्तांना बोलावून दरबारात न्याय मांनाचे न्याय दिले

माझ्याच्या जीवनातल्या काही घटना २)

शत्रूला जिंकण्याचा राजमार्ग

मॅसेडोनियाचा किंग फिलीप (इ.स.पू. ३८२-३३६) हा जगाजैत्या अलेक्झांडरचा पिता म्हणूनच जास्त ओळखला जातो. एकीकडे त्यावेळच्या सर्व ग्रीक राजांमधे तो सर्वात श्रेष्ठ होता, आणि दुसरीकडे त्याची ज्ञानलक्ष्मी अफाट होती. सुप्रसिद्ध तत्ववेत्ता अ‍ॅरिस्टॉटल याला

त्याने आपल्या मुलाचा शिक्षक म्हणून गौरव द्यावा हा त्याच्या ज्ञानविषयीच्या भावनेचा पुरावा होता.

त्याच्या राज्यातल्या एका कोपऱ्यात आर्चिडियस नावाचा एक उमराव लढताना फिलिपराजाक फार टीका करीत असे. ही त्याला खोड राजाला ज्ञानकंदा त्याच्या पंथका याची स्थिती व गुमहेगारी सांगितली होती. सर्वोच्च अर्चिडियसला राजाचा शत्रू ठरवला होता.

एकदा अर्चिडियसच्या प्रांतात राजाचा मुहाम पडला. राजाने त्याला बोलावून घेतले. मी आज माझ्या शत्रूचा नायनाड करीन, असे राजा आपल्या सहकाऱ्यांना व अधिकाऱ्यांना सांगितले.

“तो अगदी योग्य झेल महावज्र शरीर मान होनावली.

“हीक तर, माझ्या शत्रूला संपवायचा माझा वंत आहे. राजाने आपला मनोदय जाहीर केला.

आर्चिडियसला दुसरा मार्ग सांगितला. राजाच्या दूतांवरोबर गेला आणि राजाच्या आज्ञेनुसार झाला घरातून निघताना, त्याने आपल्या कुटुंबियांचा अश्रुपूर्ण नयनानी विरोध घेऊन हाता आपला बंध होईल की काय, अशी त्याला वाट शक्य होती, पण इतरांना मात्र आनंदाने शत्रूभर मुरुगातच सडत राहिल अशी प्रतिक्रिया.

हानी राजासमोर त्याला नेण्यात आले. राजाने सर्व उपाययोजनांमधली बाहेर जाण्याचा आदेश दिला.

राजाचे अंगरक्षक बाहेर वाट बघत उभे होते. राजाच्या खुणांनुसार शत्रूला मृत्यूदेड किंवा जन्मदेडच्या शिक्षणाची वाट नसल्याने ते अंधावले.

घटकाभरानंतर, सारेजण संकित झाले. फिलिपराजा व आर्चिडियस दोघेही एकत्र दगून वारले. बाहेर आले.

राजाचे राज्याचे सर्व उपाययोजना व कार्ये राणाच्या सारंगत आर्चिडियसला सन्मानाने त्याच्या घरी परत नेण्यास फर्मावले. राजाने आर्चिडियसला अनेक भेटवस्तू देऊन दिल्या, महाराज, हे कार्य अगणित शत्रूला संपवून टाकणारा असो 'महाराज' केला होतात ना? एकदा मरदाराचा अगदी विचारल्याबाबत राहावेना.

अर्थातच मी शत्रूचा नायनाड अवश्य वला. एवढाच जरात लोकांचे चळवेल की मी शत्रूला नुसता संपवलो नाही. तर एक मित्रही मिळवला. आर्चिडियस हा एक चांगला माणूस. जगत माझ्याबरोबर जसून होता, पण काही जसून काही गैरसमज व काही साडी कृत्ये त्याला लागणिले होते. मी अफवाचे निराकरण करून गेवसमज कर झाले, माझ्या कृत्याबद्दल मी खुनस केला आणि माझ्या चुका कळत केव्हा त्याचे वरिष्ठांनी समजल्यानंतर त्याच्यामधला गस्तर वेग संपवला, त्याचप्रमाणे त्याची समजूत फक्त त्याच्या माझ्याविषयी आयुष्याची निर्माण वाटणार.

शत्रूला एक राज्यकर्ता म्हणून मला काही वेळा कठोर दृष्टी लागत, वच्छेविरुद्ध काही निर्णय घ्यावे लागतात हे त्याला समजले.

अखेरचा राजा हसून म्हणाला, “एका शत्रूला ठार मारत तरी अनेक नवीन शत्रू निर्माण होतात. पण शत्रूला बदलून त्याचा मित्र बदलला की अनेक मित्र तर मिळनातच. त्याशिवाय शासनाची निर्माण होते.

फिलिप जरी राजा होता तरी त्याने आपल्या कृतीने दाखवून दिले की शत्रूला जिंकण्यासाठी हुडकेहप्पी लढाऊ माणसिका संपवून टाकण्या व सहाय्युत्तरीचा मार्ग हा राजमार्ग ठरतो. (एम्. डी.)

चवथा

१७

मार्च २००६

नारायण पांडेची वाचासिद्धी

माधव पंडि हा गवानगरमध्ये राहत होता. ते व त्याची पत्नी जानकी हे दोघेही रामाचे भक्त होते. त्याचा मुलगा नारायण पांडे हा गुरुकुलात राहून शिक्षण घेऊ होता.

माधव पांडे रामकथा सांगून निरुपण करीत असे. विनवैक लोक घरोघर या काळ ऐकायला येताना येत असत व सतुष्ट होऊन घरी परत जाताना काही ना काही वशिष्टांवरून असत. त्यात माधव आपला धरुवर्च भागवत होता.

गीर्वाणी नगरपाताळा माधवची रामकथा ऐकायची होती. एके दिवशी त्याने माधवला बोलावणे पाठवले व त्याला सांगितले, 'तुमची कथा ऐकायची फार इच्छा आहे. करोजतुम्ही सभागृहान माधव आणि श्रोत्यांना तुमची कथा ऐकायची जेवढे येते तुम्ही भागाल ते सायला मी तयार आहे.'

माधव पांडेने म्हटले, 'यजमान, आपण घन देऊन रामकथा ऐकायला तयार आहोत. जे मी आपल्या सभागृहात येऊन कथा सांगितली तर मी

पैशासाठी हे काम करतोय असा अर्थ होईल. पण मी माझ्या घरी श्रुतिभावने ऐकायला येणाऱ्या भक्तिक श्रोत्यासाठी रामकथा सांगतो. आपली इच्छा असेल तर आपण माझ्या घरी यावं. मी आपल्याकडे प्रतिफळ मागणार नाही.'

गीर्वाणी नाराज होऊन उठला, त्याला काही करला आले नाही. माधव पांडेच्या मुलाने, नारायण पांडेने आपला शिक्षणक्रम समाप्त केला. आणि सरकारी नोकरी मिळाली या आशने तो गीर्वाणीला घेऊन गीर्वाणीने खूप होऊन त्याला म्हटले, 'तुझे वडील फक्त रामायणातल्याच कथा सांगतात. उपनिषद, वेद, अष्टादशसुप्ता, महाकाव्ये, नाटके यातल्या कथा रोज माझ्या सभागृहान लोकांना सांगायच्या. हेच तुझे नवीन काम! लोक तुझ्या वडिलांकडे न जाता तुझ्या कथा ऐकायला यायला हवेत. म्हणजे मी तुला एक मोठी रक्कम बरीस देईन.'

नारायण म्हणाला, 'सगळ्याच कथाकथन कराने मी माझी जी नैष्ठ इच्छा आहे. पण आपण मला

माझ्या वडिलांच्याबरोबर रमर्था कायना सांगता आहोत. ते मला घोन्य नाटन नाही.'

'मला एवढाच वाटत की तू फक्त विद्वत्तच्या बाबतीत वडिलांशी स्पर्धा कर. तुझ्या कुमार्डर तू स्वतः खूप होशील आणि तुझ्या मानापित्यानाही अगदी खुळात ठेवशील. त्यात अनुचित काय आहे?' गीर्वाणीने विचारले.

नारायणाने हा विचार गंमट गंमट ना. परत आल्यानंतर त्याने हाच विषय आपल्या वडिलांना सांगितला. तेव्हा माधव पांडे मुलाला म्हणाला, 'जे तुला योग्य वाटेल तेच कर. पण पैशासाठीच समजते महत्त्व मात्र देऊ नकोस.

नारायण पांडे गीर्वाणीच्या कचेरीत काम करू लागला, गीर्वाणीने त्याची वारंवार स्तुती केली. त्यामुळे नारायण पांडेच्या पौराणिक कथा ऐकण्याला लोक बहूसंख्येने यायला लागले. गीर्वाणीने त्याला मोठी रक्कम बरीस दिली आणि त्याचा सन्मान केला.

त्याच गांवात नारायण पांडेने मोठे घर खरेदी केले. लक्ष्मी नावाच्या एका सुंदरा मुलीशी त्याने लग्न केले आणि तो आरामात राहू लागला.

परंतु यमुळे माधवपांडे मात्र सतुष्ट झाला नाही. हळूहळू त्याच्याकडे येणाऱ्या श्रोत्यांची संख्या मात्र कमी होत गेली. तो काळजीत पडला. अशा वेळी एका रात्री त्याला स्वप्नात श्रीरामाचे दर्शन झाले व त्याला आदेश मिळाला, 'चक्रपूराले माझे मंदिर ओढाव पडले आहे, तू तिथे जा आणि माझी पूजा अर्चना चालू ठेव.'

आणि माधव जगा झाला. सकाळी उठल्यानंतर त्याने लोकांना विचारून चक्रपूरची माहिती गोळा केली.

केली. ते गाव गवानगरासून बरेच लांब होते. पर्वताच्या रांगामधे ते गाव वसले होते. तिथली जमीन शंतीसमोरी चंगली होती. पण तिथे राजस कमी होता, प्यायच्या पाण्याचीही पचार्ड होती. म्हणून तिथले गावकरी तो प्रदेश सोडून दुसऱ्याकडे कामधडा शोधत गेले. आता त्या गावान काही आदिवासी राहायला लागले होते. रामाच्या मंदिराची देखभाल करायला फुगीही नव्हता.

माधव पांडे चक्रपूरला पत्नीसह राहायला गेला. जेव्हा आदिवासींच्या मुखियाला माधवच्या तिथे येण्याचे कारण समजले, तेव्हा त्याने माधव पांडेला सांगितले, 'तुम्ही बोधानी जंगल त्या ओसाड मंदिरात पूजा केलीत तर एक आठवडाभर आम्ही तुमची त्याची व्यवस्था करू. त्या दरम्यान जर काही चमत्कार घडला वा तुम्ही इथे अवश्य राहावे. नाहीतर आम्ही तुम्हाला इथे राहू देणार नाही.'

माधव पांडे आणि जानकी राममंदिरात गेले त्यांनी मंदिर साफसुफ करून आधी दिवा लावला आणि नंतर पूजा केली. त्या रात्री ते तिथेच झोपले. स्वप्नात श्रीरामाने माधवला सांगितले, "तुम्हा श्रद्धाभक्तीवर मी प्रसन्न झालो आहे. तुला जे हवय ते माग."

माधवने श्रीरामाला बंदन करून नम्रपणे म्हटले, "या आठवड्यात इथल्या गावकऱ्यांना आपला महिमा दाखवावा."

"ठीक आहे, तू झोपून उठशील तेव्हा तुझ्या जवळच चंदनाची एक सुकक काठी विसले. प्रथम तू ती उजव्या हातात घे. तेव्हा पुढे काय करावे ते तुला जपोजाप समजेल. नंतर ती डाव्या हाताने घे. तुला जे काही ठरे असेल तसे घडत गेष्टील ही चंदनाची काठी फक्त तुझ्या वारसाच्याच उपयोगी पडेल." एवढे सांगून श्रीराम अंतर्धान पावले.

मार्च २००६

४१

चांदोबा

उठल्यानंतर माधव पांडेला शंकाची एक चंदनाची लहान टिपरीसारखी काठी विसली. त्याने त्या स्वप्नावद्धत जागकीला सरगीनले जवळच्या तलावावर जाऊन दोघाली रानाने केले. माधव पांडे चंदनाची काठी हानान घेऊन म्हणजे "ह मांदः अगदी तशीन समगदरी दाहाये व्हावे." अर्थात त्याने डोळे मिटले.

वधनावधन त्या पंडेच्या मंदिराचे रूप बदलून आणि त्याजामी एक सुंदर पाह या दगडाचे देवघर मंदिर विसू लागले. तोचमत्कार पाहून माधव पांडे व आदिवासी माधवच्या पाया पडले. माधव पंडेच राहायला लागला.

त्यानंतर हवुल्लू गढानगरमधंही परिस्थिती पाहतली. नारायण पांडेने कयाकयनावर भरपूर कामाई कल्याची बातमी दुखर पसरली. आणि त्या नांवात नर्तकी कलाकार येऊन पोंचल्या. त्यान संगीत व नृत्य जास्त आकर्षक ठरले, आणि नातयणच्या जुन्या गोष्टी ऐकण्यात माधव पांडे रस वाटतना झाला. त्याचे उत्पन्न कमी होत गेले ही गोष्ट त्याने गीवर्गणीला सांगितली.

गीवर्गणी त्याला म्हणाला, "तुझ्या वर्तिकाच एकटाच मुलगा आहेस. तेव्हा इथे २२ गान राहतास." या की आगल्या भित्याकडे चक्रपूरला आणि तिथेच कायमचा राहा मा." गीवर्गणी स्वरात टगाळी व उपहास पुरेपर भरला होता.

नारायणच्या लक्षात आले की आता गीवर्गणीच्या मनात आपल्याविषयी आपुलकी किंवा सदभावना उरलेली नाही. तो दुस्मन्याच दिवशी पत्नीला घेऊन चक्रपूरला गेला. मुलाला व सुनेला पाहून माधव पांडे जानकीला फारच आनंद झाला. माधवने प्रराज

एका बाजूला बोलवून चंदनाच्या काठीची कथा सांगितली. आणि म्हटले, "साक्षरत श्रीरामानेच मुलाला आणले आहे. तुझ्या मनात रामाविषयी प्रेम व मोक्षच येत नाही. म्हणून जेव्हा तुला स्वप्नात राहिल तेव्हा त्या काठीची व्याख्या मागू शकतो आहे."

चंदनाच्या बापायला ते सांगताने माधव पांडेला लक्ष्मीला सांगितली ती प्रकृत तिच्या मनात मत्सर उत्पन्न झाला. नारायण या मंदिराचा आजारी व्हायलाच देवा, असे तिच्या मनात घेतले. तिने एक औषधी बनवली ती माहिती होती ती खूपच माणूस किमान महिलांभर आजारी पडून पडून धरीत असे, आणि त्यानंतर त्याची प्रकृति आपोआप सुधारत असे. तिने ती औषधी सासऱ्याला झाड काढली. माधव पांडे तोंच आजारी पडला आणि त्याला उठवून देईना. ती पलंगावर निपळून पडून होती.

वेद्यानी पडून त्याची वर्तिका त्याला कळ आणत व ती घोषयाचा नाही झाला काही शीकथही नाही. पण पाण्यात भिजू देऊ नका म्हणजे शान.

वडील आजार पाहून त्याला नारायण त्या गाममंदिरात पुतारी घाला या रथीचा फायदा घ्या. याचा भ्रमन लक्ष्मी नारायणला म्हणली, "तुमच्या बापाय म्हालीला अनुभव लोकांना द्या आणि त्याची नाटका पिरतवा.

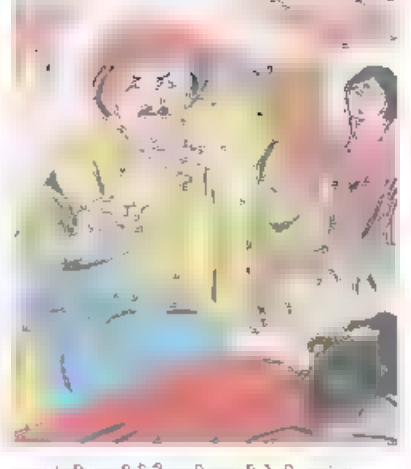
तिच्या सांगण्यानुसार नारायणने पहिल्याच दिवशी दर्शनाला आलेल्या भायंकना सांगितले, माधवाधवे बाचासिद्धी आहे. तुम्हाला जे हवे असेल ते मागून पडा."

काही लोकांनी घडाऱ्यांग वाढावा अशी इच्छा

काशोबा

४१

मार्च २००६

व्यक्त वेली, काहीनी पैगची मर्यापी केली. ज्यांना जे हवे होते ते मिळत गेले. पण अचानक लक्ष्मी आजारी पडून तिचा वधूवात झाला. या आजाराचे कारण काय असवे, ते पाहण्यासाठी नारायणने ते चंदनाचे तपूक हातांत घेतले तर त्याच्या अंगाची आगआग होऊ लागली. तो उगवी कारवावीस झाला. त्याच वेळी पायाने सारेजण एकत्र होऊन नारायणला भेटायला आले. ते म्हणाले, आपल्या राडिलानी वंहीमी आमचे कल्याणच चिंतले. ते आजूबही आजारी आहेत. त्याची अक्षया आम्हाला बघवत नाही. जोपर्यंत आपल्या बडिलाची प्रकृति पूर्ववत होत नाही तोपर्यंत आमच्या गावात पाऊस पडू नये अशी आमची प्रार्थना आहे."

आणि खरच गावात दुष्काळ पडला. तळीं विविही आल्या, आणि लोकांचे हाल पुन्हा सुरु झाले. ते नारायणकडे परत आले आणि त्यानी

आपल्याला वाचवावे म्हणून किती वेळी नारायण वडिलांकडे गेला आणि अजाणतेपणाने त्याचा हातून हा जो अपराध फडला, त्याबद्दल त्याने क्षम मागिली. त्याने चंदनाची काठी वडिलांच्या हातात ठेवली. माधवला जेव्हा सारी हकीकत काळीमुळे समजली, तेव्हा तो नारायणला म्हणाला, "पंरा पत्रचातापाबद्दल तुझे कोणतही प्रायश्चित्त मीठे नसले. तुझ्या श्रमाला स्वाध्यायजी श्रीगमाची मूर्ती राहू दे. तू नि स्वार्थीपण तुझे कर्तव्य करीन जा." आणि त्याने ती चवरी काठी मुलाजबळ दिली.

नारायणने ती काठी हातात धरली आणि त्याच्या अंगाची जी आण होत होती ती थांबली. तेव्हा तो तिथे जमलेल्या लोकांना म्हणाला, "माझे वडील बी व्हावेन म्हणून तुम्ही सारेजण प्रार्थना करून आहात. ज्ञापयंत त्यांना बरे वाटत नाही. तोपर्यंत पाऊल पडणार नाही. त्यांना बरे व्हायला किमान यत्निनाश तरी लागेल. तोपर्यंत त्यांना गावापासून जस जाय जाऊ दे. म्हणजे हवापातट होऊन ते बरे होतील व नंतर इथेही पाऊस पडेल." लोकाना हे पटले. नारायण स्वतः आईवडिलांना घेऊन रामपुरला गेला. जेव्हा तो फक्त चक्रमुरला

फात आला, तेव्हा पाऊसाला सुरवात झाली. नारायण वडिलांच्या खूपच प्रशंसा केली. ते म्हणू लागले, 'तुम्ही वाचासिद्धी खरोखरीच अद्भुत आहे. यापुढेही रामपुराचा गुवाही म्हणून तुंच राहा.'

एका महिन्यात नारायणची पत्नी लक्ष्मी बरी झाली. ते दोघेही रामपुरला गेले. तिथे पाडेची प्रकृतिही आता चांगली सुधारली होती. नारायणने वडिलांच्या पायाला हात लावून नमस्कार केला व तो म्हणाला, 'मी पितृद्रोही आहे. मी देवाची पूजा करण्यास योग्य नाही. तुम्ही आता चक्रपुरला चला आणि इंदिराची पूजा अर्चना याची सारी जबाबदारी तुम्हीच सांभाळा!'

माधवने मुलाला प्रेमले जवळ घेतले व सांगितले. पंरा, तुझ्यात वाचा सिद्धी आहे. जोपर्यंत स्वार्थ आपला फण उभारत नाही तोपर्यंत ती सिद्धी कायम राहील. तुला स्वार्थीपणातून तूटणा हवी. झेलेल तर त्यासाठी स्वाध्याय लागेल. श्रीगमाच्या कृपेने तो तुला अवश्य मिळेल. यापुढे तू स्वार्थी राहा आणि विचारपूर्वक वागत जा. आता तू देवाची पूजा करण्यास सर्वस्वी योग्य आहेस. असा अशिर्वाद माधवने नारायणला दिला.

चहाडखोर

काशी येथे ब्रह्मदत्त रावय करील अस्तमाना बोधिसत्वानी मगध देशाच्या एका गावात माघ नामक एका क्षत्रिय कुटुंबात अयतार धारण केला. खेडेगावातील अलाहालीसंबंधी विचारविनिमय करण्यासाठी सुमारे पन्नास प्रमुख गावकरी दरोज बडाच्यार पातवार स्क्वत्र जमन असत. वास्तविक त्या गावातील बरेचसे लोक बऱ्यावाईटाचा विचारच करीत नसत म्हणून ते नेहमी चोरी, दरोडे आणि वादमारी करण्यातच मूखण मानीत असत. कोणी त्यांना पकडलेच तर गावच्या पाटलाला लाच देऊन ते आपली सुटका करून घेत.

पारावारची जगा तरी स्वच्छ नव्हतीच, उलट जास्त धाणेली होती. तिथे नेहमी कचरा पाचोळा पडलेला असे. ते पाहून माघने स्वतः वा बसण्यासाठी थोडीशी जागा घुळून पुसून स्वच्छ केली, परंतु त्या जागेवर एक गावकरी येऊन बसला म्हणून माघने आपली थोडी जागा

आपल्यापुढी साफ करून घेतली. ती जागाही आपली एवढाने बळकावली.

हळुहळू माघने थोडा थोडा करीत सर्व पादच स्वच्छ करून टाकला. तो कोणावर रागावला नाही की चिडला नाही. त्यानंतर त्याने त्या जागी एक मादथही टाकला. त्यामुळे सर्व गावकऱ्यांना तेथे बसण्याला सोंबीचे झाले.

थोड्याच दिवसात सर्व गावकऱ्यांचे लक्ष भाषकडे गेले व त्याच्या मनावर माघच्या स्वच्छतेची छाप बसली. माघच्या मार्गदर्शनाखाली गावातली सर्वजण बोधोपयोगी कामे करू लागले. सर्वांनी मिळून गावातल्या उन्सवासाठी एक मोठा मादथ घातला. पिण्यासाठी थंड पाण्याची नजवीकही त्यांनी केेली.

हळुहळू गावकऱ्यांच्या मनावर माघच्या पंचशील सिद्धांताचा पगडा बसू लागला, ते सर्व मिळून रस्त्यावरचे खाचछळगे बुजवू लागले व रस्त्याची साफसफाई करू लागले. रस्त्यात

जाला या गावचा ना अडथळा होऊ नये. तसने रस्त्यावर येणाऱ्या झाडांच्या फाळा तोडून फेकून देऊ लागले. जोगीजोगी शेतीसाठी पाणीसुंबठा व्हावा म्हणून बांध घालून तंबीच बांधू लागले. भिक्षुतातून तेथे जाण्याचेण्यासाठी बांध घालून ठेवू लागले. या सर्व कामाने मागच त्याचे मार्गदर्शन करी.

त्या गावाचा एक पाटील होता. गांवकतल्या दाहड्या जुगारी पुनी वगैरे लोकांकडून त्याला जमवी मिळवत होती. कोणी गोडीगुनार्जने पैसे दिले नाहीत तर त्यांना कोणत्या तरी गुन्यान अडकवून त्यांच्यावर डंड लावी. पण माघच्या हंगामात गांवाचे वैतुत्व आले तेव्हापासून पाटील गुन्याची ग्राही बंदी बसली.

म्हणून गांवाच्या पाटलाचे राजकडे जाऊन

निवेदन केले - "महाराज, आपण आपल्या सगळ्या अराजक पसरले आहे. माघ नावाच्या एका नरुणाने गांवकतल्या सर्व तरुणांना सामुन्याच्या हातात लाकडा कुऱ्हाडी, कुंदळी आणि फुगी देऊन गावात गरीब धारायलासु करी. त्या तिकडे जावे तिकडे देच लोक निमन्या गावकऱ्यांना स्वतःच्या जिवाची धारती बसवी आहे. आपल्या क्रान्त्या ही गोष्ट घालणे आपले कर्तव्य समजून मी हे धाडस केले आहे. यातून आपली मजी."

राजाने त्या गांवाची परिस्थिती पाहून तसले वडछेगना धरून अणण्यासाठी गांवाच्या बरोबर काही चापायांना पाठविले. तिन्नाडे गांवाच्या येथीजकड पोचले असतील त्यावेळी त्यांना माघ आपल्या अनुयायांसह घेऊन सर्वांच्या हंगाम

मोठी, कपडी व शर्ट केवळ माघ व माघाच्या नावा

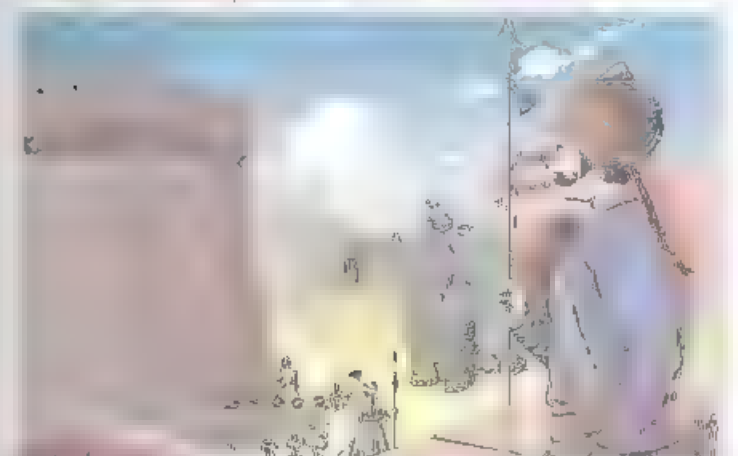
माघाच्या नावाची व माघाच्या नावाची माघाच्या नावाची व माघाच्या नावाची माघाच्या नावाची

माघाच्या नावाची व माघाच्या नावाची माघाच्या नावाची व माघाच्या नावाची माघाच्या नावाची

पायाखाली तुडविण्यासाठी उभे कण्णसत आले व एका मस्तनाल हत्तीचा त्याच्या अंगाक मोडण्यात आले. परंतु तो हत्ती त्याच्या अंगाक गेलाच नाही. काही अंतर चालून गेल्याक जाण्या जागी थकवडा त्यावर आणखी एक हत्ती आणण्यात आला. तो हत्ती माघ व त्याच्या अनुयायांना पाहून पळूनच गेला.

ती गोष्ट राजाला कळविण्यात आली, परंतु राजाला साटले की माघ व त्याच्या अनुयायांच्या गळ्यात किंवा हातात मंत्रवनेले गळे बांधलेने असावीत. म्हणून राजाने सर्वांची झडती घेऊन त्यांचे गळे बगैरे काढून दाखण्यात व त्यानंतर हत्तीला त्याच्या अंगावर मोडण्यास मारितेत.

सर्वांची झडती घेण्यात आली, परंतु त्याच्या अंगावर गळे नसल्याचे कळले, तेव्हा राजाने त्या

चांदोवा

मार्च २००६

सर्व तरणाचा आपल्यासमोर हजर करण्यास सांगितले.

राजाने माघ व त्याच्या अनुयायांना विचारले - "हत्ती तुमच्या अग्यावर यामला का धिती आहे? तुम्ही कोणत्या मंत्राचा जप करीत होता? तुम्हाला मंत्रातंत्राची मरिती आहे का?"

माघ फुटे येऊन म्हणाला - महाराज, आपण विचारलेले बरोबर आहे. आम्हाला एक मंत्र चांगला माहीत आहे त्याहून मोठा मंत्र जगाने दुसरा नाही."

तो मंत्र कोणता? राजाने विचारले 'आमच्यापैकी एकही व्यक्ती हिंमा करीत नाही दुसऱ्याकडून बळजबरीने आम्ही एकही वस्तू घेत नाही आम्ही खोटे बोलत नाही प्रणायाम आम्ही द्या करतो दान देतो गरज व तलाव बांधतो धर्मशास्त्र बांधतो विविध रुधिरा भक्षिना व सेवा हाच आमचा मंत्र आहे किंच आमची एकही गहि पाघ म्हणता

ते उत पंक्तुन गो र्छिकेत झाला तो म्हणाला

नमो मां पंक्तुनो वीर तांही वरु मांरी कला

प्रजेला धमकावून त्यांच्याकडून पैगव घेतला हे सर्व खोटे आहे का?

महाराज आपण कोणत्याच नव (खोटे) नवत घेतला नाहीत त्यालात वा हा या माझ्याच कोणत्या फेरी - मला ह्या मंत्र आपण भुला गेल्यास आपण माघ म्हणता

तुमच्या मताने हत्त्यां पाहु आम्हाला चौकरी करण्याची मज्जा भासली नाही. "राजा म्हणाला "महाराज या हत्त्यांच्या उपयोग यारंग येणारी झाडेझुपे तोडण्यासाठी होतो त्यांच्या खूपण्यासाठी धर्मशास्त्र बांधण्यासाठी इतर हत्त्यांच्या उपयोग होतो" माघ म्हणाला

त्यानंतर राजाने खरी परिस्थिती जाणून घेतली शीकरी पाटसाने लावलेला आरोध खोटा आहे. त्याला त्याच्याच अंगठ्यावरून तो तसल्या अण्णा खडकीचा भक्ष्या जात पाहिलेने करावेने के सा को र्छिकेतुन जेन येन वतन च र्छिकेत माघाचे वरुन व माघाचे व्यावहार पाहिलेने करावे त्याला त्याच्या अनुयायांना लाविलेने निवार राजाने आपण न वीरही वीर माघला त्याच्या कायाराताने दिन

रामायण

विश्वामित्र ऋषींचा यज्ञ निर्दिष्टपणे संपन्न होऊन त्या यज्ञात रामास १० मंत्रांचे निश्चिंतपणे होऊ शकले. सकाळी सूर्यावर नानासंस्कारांनी देवांनी नित्याकर्म आणोपून त्यांनी विश्वामित्र ऋषींना वाळून नसण्याकडे

विश्वामित्र ऋषींच्या अश्रुमालने सध्याची व मुनी त्यांच्याकडे आले होते त्यांना अश्रुवीर रामलक्ष्मणांनी नमस्कार केला. नंतर श्रीरामचंद्राने नपनपूर्वक विश्वामित्र ऋषींना निवारत 'मुनिवर सदाशोभ्य काही कार्य आणत तर आपला भक्ष्या घ्यावी "

विश्वामित्र ऋषी त्यांना म्हणाले -

"त्या काळात मी म्हणून मी तुम्हा अभयमाना वल पुन घेऊन आलो होतो, ते माझे काम जाता राहिले आहे आपण सर्व अज्ञ मिथिला नगरीस

जगात जे होते मिथिला नगरीस जनक मनाद्वारे शत्रु त्याच्या वर्णनास जने जने आम्हाला वेळा आहे जनक राजाकडे दोन गेले एक जे धनुष्य आहे जनकात श्रद्धा व शक्तिपूर्वक त्या धनुष्याची आजवर पूजा केली जनकाच्या गुण्याने म्हणा किंवा प्राकृत्य ते धनुष्य आहे म्हणून म्हणा त्या धनुष्यात एक विशेष रहस्य आहे त्याला कोणी अचानक शकत नाही मग त्याच्यावर दोरी बटवून बाण मारणे तर अगदी अशक्यच आजपर्यंत देव दानव आणि मानव सर्वांनी अनेक प्रकारे प्रयत्न करून पाहिला. परंतु त्याच्यापैकी एकाला देखील यश मिळाले नाही जनक राजाचे ते धनुष्य तुम्हालाही तिथे पहायला मिळेल आपण सर्वच बरोबर जाऊ "

विश्वामित्र ऋषींनी निघण्यापूर्वी सिद्धाश्रमाला

तीन वेळा प्रदक्षिणा घातली व त्याच्या रक्षणाची पण उत्तम व्यवस्था केली. दिवसभर पारधी प्रवास केल्यावर विश्वामित्र ऋषि रामलक्ष्मणासह सोन नदीच्या काठी आले. सर्वांनी नेथे रात्र नवने, संध्या केली व सर्वजण एका झाडाखाली येऊन विश्रान्तिसाठी बसले. रामाने विश्वामित्र ऋषींना विचारले

‘मुनिवर वनावृत नावाचा देश कोठे आहे? त्याची घोडीरी माहिती आपण आम्हाला सांगावी.’

त्या प्रश्नाचे उत्तर म्हणून विश्वामित्र ऋषींनी त्या देशाच वर्णन केले. त्याबरोबर त्यांना आपल्या पूर्वजाचे वणनसुद्धा करावे लागले. विश्वामित्र म्हणाले

पूर्वी ब्रह्मदेवाचा कुशा नावाचा एक पुत्र मोठा

तपस्वी होऊन गेला. त्याचे वैदमी नावाच्या राजकन्येशी लग्न झाले होते. त्याला चार मुले होती - कुशान, कुशनाभ, अधूर्तवश आणि वसु.

‘अत्रिय धर्मात्मा अनुसम्वन कुशाने आपल्या मुलाला जमिनीचे वाटे करून दिले आणि त्याला बजावून रक्षेगिरीची क्षत्रिय धर्माप्रमाणे प्रत्येक पुत्रासारखे पालन त्यावाने राज्य करावे. त्यानंतर प्रत्येकाने आपल्या राज्याची राजधानी ठरवून एक सुंदर नगर वसविले. कुशानने १००० नावाची कुशनाभने महोदय नावाची, अधूर्तवशाने धर्माप्य नावाची आणि वसुने गिरिप्रज नावाची राजधानी स्थापना केली. आपण आता आहो तो देश याच जागेला मान्यता आहे.

‘या देशाच्या चारों बाजूला पाच पर्वतांच्या त्मा आहेत. सोन नदीचा उगम याच पर्वतातून झाला आहे. या नदीमुळेच या देशातही जमीन सुपीक व हरवश्यामल आहे. या नदीचा उगम मुवेकडे होतो व ही पश्चिमेकडे वहाते.

‘चीथा भावस्वरूपी कुशनाभ याच्या वायव्येचे रांच घुताची होते. त्याला शहर मुली होत्या, सर्व एकीतून एक सुंदर, एकदा त्या मुली गंगेत क्तविहार करीत असताना एकाएकी वायुवंत झगट झाला. त्याचे सौंदर्य पाहून तो मोहित झाला व त्याने त्याच्याशी विवाह करण्याची इच्छा दर्शविली. तो त्या मुलीला म्हणाला -

माझ्याशी लग्न केल्यास तुम्हाला कधीही भार्गवप येणार नाही, न अमलच मिळेल. तुम्हाला

या मर्त्यलोकात राहण्याची गरज राहणार नाही. नंदनवनांत विहार करावयास मिळेल.’

अर्थातच मुली चर्चित झाल्या, त्यांनी त्याला नम्रपणे उत्तर दिले, ‘आमचे आई वडील आमचे पति म्हणून ज्या पुरुषाची निवड करतील, त्याच्याशीच आम्ही लग्न करणार.’

ते उत्तर ऐकून बाजूला राग आला व त्याने त्या सर्वांना शपथ दिली. शपथाच्या प्रभावाने त्या सर्व गिद्धांचा व कुल्या विसू नागच्या रडतरडत त्या आपल्या वडिलांकडे गेल्या.

मुलींनी राखलेली कुलमर्यादा पाहून कुशनाभला आनंद झाला. शपथाच्या प्रभावामुळे त्या गिद्धांचा विसू नागच्या पाहून मात्र कुशनाभला फार वाईट वाटले. पण तो त्यांना धोर देत म्हणाला

‘‘थिऊं नका. देव माझी आहे. तो तुमचा खास स्वामी करील.’’ आता कुशनाभ काळजीत पडला.

त्याला अविवाहित ठेवून तरी कसे चालणार? म्हणून त्याने कापिल्यपूरचा राजा ब्रह्मदत्त याच्याकडे जाऊन त्याच्याशी त्याचा विवाह करून दिला. ब्रह्मदत्ताने स्वर्ण कन्याबरोबर त्याला स्वयंवरपाचा लाभ झाला.

‘‘मुलींचे लग्न करून दिल्यावरच त्याला पुन्हा स्वयंवरप मिळाल्यावर कुशनाभला आनंद झाला, पण पुत्रसंतान नाही याबद्दल त्याला काळजी वाटू लागली. त्याने पुत्रकामेष्टी यज्ञ केला. त्याला एक मुलगा झाला. त्याचे नाव त्याने गांधि असे ठरवले.

चांदोबा

कुशनाभने आपल्या मुलाला उत्तम शिक्षण दिले व त्याला गांधीनाम बसवून स्वतः कानप्रस्थाश्रमांत प्रवेश केला. गांधिराज एक धर्मपाषाण राजा होता. हे गांधिराजच माझे वडील. मला सत्यवती नावाची एक बहीण होती. तिचे रुचीकशी लग्न झाले. ती पतिव्रता होती. गांधिराज कुशिक याच्या नवानेच मला कौशिक असेही नांव मिळाले. माझ्या बहिणीच्या नावाने कौशिकी नावाची एक नदी देखील आहे. बहिणीचा मला फार लळा होता. म्हणून मी हिमालयात कौशिकी नदीकाठी राहातो. यज्ञ करण्यासाठी म्हणून मला सिद्धाश्रमांत वास करावा लागला. बोलता बोलता मध्यरात्र उलटण्याची वेळ आली. पहा! आता तुम्ही दोघे जाल्ले ओंभर!’

धवाशाचा थक वा वातल असल्यामुळे

दोघांना छान झोंप लागली. सकाळी विश्वामित्र मुनींनी त्यांना जागे केले तेव्हा दोघे उठले. स्नानसंध्यादि आटोपून विश्वामित्र ऋषींबरोबर सर्व पुढल्या प्रवासाला निघाले.

दुपारच्या सुमारास ते गंगा नदीच्या तीरावर येऊन पोचले. त्यांनी गंगास्नान केले. दुपाचे जेवण झाल्यावर एका झाडाखाली बसून त्यांनी विश्वामित्र ऋषींना गंगामंदीची कथा सांगायलास विनंति केली. विश्वामित्र ऋषींनी गोष्ट सांगायला सुरवात केली-

"हिमवन्त नामक पर्वतसज्जाल दोन मुनी आहेत. एकीचे नाव गंगा व दुसरीचे उमा. प्रव्रत राजाजवळ विनंती करून देव गंगेला स्वर्गलोकी घेऊन गेले. उमाचा विवाह शंकराशी झाला. पुढे रागद राजाचा नातू भगीरथ याने आपल्या

पितरांचा उद्धार करण्यासाठी अखंड तपश्चर्या करून गंगेला पृथ्वीवर आणले."

विश्वामित्र ऋषींनी गंगावतरणाची व कार्तिकेय याच्या जन्माची गोष्ट राम-लक्ष्मणांना सविस्तर सांगितली. ती रात्र सगळी गंगेच्या अशिश्व तैलावरच काढली. सकाळी जवळ बसून ते गंगेपास गेले. तेथे त्यांना एक मोठे नगर दिसले. त्या नगराचे सौंदर्य पाहून रामाने त्या नगराचा वृत्तांत वर्णन करून सांगायलास विनंति केली. विश्वामित्रांना राम म्हणाला -

"मुनिवर! देव हल्ली कोणाचे राज्य आहे? तो कोणत्या वंशाचा राजा आहे? ह्या नगराची स्थापना कोणी केली?"

या प्रश्नाचे उत्तर म्हणून विश्वामित्र ऋषींनी प्रथम देव व दानव यांनी सनुद्राचे संभर कसे केले व त्यांतून रत्नांबरोबर बिंब कसे निघाले, व नीलकंठ अंकराने ते पिऊन सर्वांचे क्षण कसे केले, अमृत निघाल्यावर देव दानव पांढू लागले ते पाहून विष्णूने मोहिनीचे रूप घेऊन ते अमृत कसे देवांना पाजले, वगैरे समुद्रमंथनाचा वृत्तांत अथपासून इतिपर्यंत वर्णन करून सांगितला.

देव्यांचा सहार विष्णूच्या कारस्थानामुळे झाला. त्यानंतर पुढे देव दानवांचे युद्ध झाले आणि त्यांत शंकराचा पराभव झालेला पाहून त्यांची आई दिति, तिचे पति कश्यप यांच्याकडे गेली आणि म्हणाली -

"इंद्राचा देखील बंध करुं शकेल असा पुत्रलाभ आपण मला करून द्यावा."

कश्यप तिला आशिर्वाद देऊन म्हणाला -

"तू एक हजार वर्षे श्रद्धा व भक्तीपूर्वक तपश्चर्या केलीस तर तुझ्या इच्छेप्रमाणे तुला मुलगा होईल, तो बिवोक जिंकून इंद्राचा बंध करील."

दिवीला आनंद झाला व गिने कुशप्लव स्थानी तपश्चर्या सुरू केली. इंद्राला ही गोष्ट कळली व तो तिच्याकडे येऊ लागला. तो तिची सेवा करुं लागला. पाणी, तसिंधा, कंदमुळे व फळफळांमळ आणून तिला देऊ लागला.

अशी नऊवे गन्धर्व वर्षे जोडली, परंतु वडाच वर्षे वाकी ठरली. दहा वर्षांनी तिला जो मुलगा होईल तो इंद्राचा बंध करील, ही गोष्ट पण ठरलेली होती. एके दिवशी दितीने इंद्राला बोलावून त्याच्या अशीर्वाद दिवा -

"बाला! तू मला पंढ्याने वारा घालील अहेस

व सर्व प्रकारे माझी सेवा करील अहेस. मला जो मुलगा होईल त्याने तुझ्याला मैत्री करावी असे मी त्याला सांगेन."

असे सांगून ती अशीकडे पाय करून उलटी होईची गेली. त्यामुळे तिची माथ तपश्चर्या व्यर्थ झाली. इंद्र पाच संधीची वाट पहात होता. त्याने तिच्या पोटांत प्रवेश करून तिच्या पोटांत वाढणारा शत्रूचा पिंड पाहून आपल्या ब्रह्मयुधाने त्याचे सत्त तुकडे करून टाकले, त्यामुळे दितीला ताल गुले झाली.

"तमा! दिति वा प्रदेशांत तप करील असे आणि इंद्राने येथे तिची सेवा केली होती. पुढे इथे ईशंबाबु नांवाचा एक राजा झाला. त्याला विशाल नांवाचा मुलगा होता. त्याने मा जमिनी एका नगरीची स्थापना केली. त्याच्या नांवावरून या

नगरीचें नांव वैशाखी असे पडले. त्याचा वंशज सुमती राजा तेथे राज्य करीत आहे."

सुमती राजाला विश्वामित्र ऋषी राम-लक्ष्मणाबरोबर आपल्या राज्यांत आने आहेत हे कळले, तो त्यांच्या दर्शनास आला. विश्वामित्र ऋषींनी राम-लक्ष्मणाचा परिचय करून दिल्यानंतर सुमती राजाच्या आग्रहास्तब सर्वांनी राजाचे आनिध्य स्वीकारले. दुसऱ्या दिवशी राजाचा निरोप घेऊन त्यांनी पुढला प्रवास सुरू केला.

मिथिलेच्या आगदी जवळ एक जुनाट आश्रम दिसला. यामने त्याची कथा सांगायला जाग्रह गेला. विश्वामित्र म्हणाले -

"गौतम मुनी व त्यांची पत्नी अहल्या या आश्रमांत रहात असत. गौतम मुनि त्यानाला गेले असत इंद्र गौतम मुनीचे रूप घेऊन आला. तरी अहल्येने इंद्राला ओळखले. परंतु ती मोहाला बळी पडली. इंद्र आश्रमांतून परत जात असता गौतम मुनि आले. त्यांनी इंद्राला ओळखले व त्याला शाप दिला. त्यांनी अहल्येला देखील शाप दिला. अहल्येला पश्चात्ताप झाला व तिने पतीची माफी

मागितली. पण गौतम मुनि तिला म्हणाले - "दिलेला शाप परत घेणे मला शक्य नाही. परंतु योग्यवेळी तुला मुक्ति मिळेल." ती वायुमक्षण करून याच आश्रमांत अदृश्य रूपे समाधिरथ होऊन राहत आहे. गौतम मुनींनी तिला सांगितले आहे की रामाचें दर्शन व स्पर्श झाल्यास तूं शापमुक्त होशील, म्हणून रामां चला, आपण या आश्रमांत प्रवेश करू. तुझ्या दर्शनाने ती शापमुक्त होईल."

विश्वामित्र ऋषींच्या आज्ञेप्रमाणे राम त्यांच्याबरोबर आश्रमांत गेला. रामाच्या दर्शनाने अहल्या शापमुक्त झाली. तिने रामाचा पयःस्पर्श केलावर थोड्या वेळाने गौतम मुनि पण आश्रमांत परत आले. तो प्रसंग खरोखर अवर्णनीय असाच होता. गौतम मुनि व अहल्येने विश्वामित्र ऋषींचे आभार मानले. दोघांनी रामाचे पण आभार मानले.

त्यानंतर विश्वामित्र ऋषि रामलक्ष्मणाबरोबर पुढे निघून यथावकाश मिथिलेला येऊन पोचले.

(अपूर्ण)

माचें २००६

54

चांदोबा

ताईताचा महिमा

एक दिवस सफाजीच नगरात एक जाडा माणूस आला. त्या जाड्याचा माणसाने आपल्या अंगाभोवती एक फाळे वस्त्र गुंडाळले होते. त्याला बघून पुले धावतून पळून गेली. बायकांनी ब्राचे दरवाजे लावून घेतले. मोठ्या मुशिकलीने आपल्या हरीराचा तोळ रांगोळत ती ओरडायला लागता, "ताईताचा महिमा पहावया असेल तर लवकर इकडे या." तो जादूगार जाडे, असे समजून लोकांनी त्याच्याजवळ जायची हिंमत केली नाही.

परंतु माधव नांवाच्या एका माणसाला ताईताचा महिमा जाणण्याची इच्छा झाली. त्याने त्या जाड्यामाणसाजवळ जाऊन विचारले, "अरे बाबा, मला ह्या ताईताचा महिमा तर दाखव."

त्याजाड्याचा माणसाने माधवकडे नखशिखांत पाहिले व म्हणाला, "मादयाबरोबर चला." लो जाडा माणूस माधवला शहाच्या बाहेर घेऊन गेला. त्याने आपल्या कमरेला बांधलेला ताईत

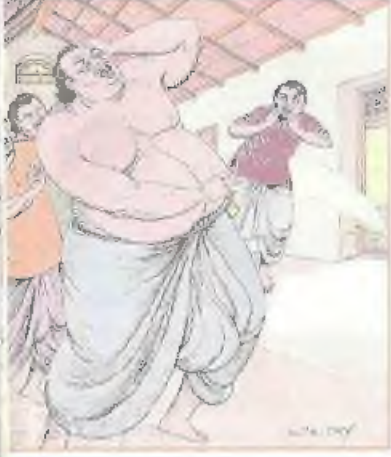
कढला. तेव्हा त्या मीठ्या कमरेच्या मापाचा ताईत एका लहानपुत्र्या माणसाच्या कमरेच्या बांधण्याइतपत लहान झाला.

"हाच कां ताईताचा महिमा?" माधव रागावून म्हणाला -

"अरे, अजून तर तुला ह्याचा महिमा पहायचा आहे! मी झाला तुझ्या कंबोला बांधून निघून जातो. मी तेव्हा तुझ्या नजरेपासून दूर जाईन. तेव्हा तुला ह्याचा महिमा कळेल. जर कां तुला ह्या ताईतापसून तुझ्या शरीराची सुटका हवी असेल तर तो तुज्या दुसऱ्याच्या कमरेला बांधावा लागेल." असे म्हणून त्या जाड्याचा माणसाने माधवच्या कंबोला तो ताईत बांधला आणि लवकरच काढता पाय घेऊन तो नजरेआड झाला.

जेव्हा माधवने आपल्या शरीराकडे नजर फिरवली, तेव्हा त्याला आपण वेशुद्ध होत पाहिलो आहोत, असे वाटू लागले. कारण माधव आता चांगलाच जाड झाला होता.

२५ वर्षांपूर्वी चांदोबात प्रसिद्ध झालेली गोष्ट

ज्या दिशेने तो माणूस गेला त्याच दिशेने माधव धडू लागला. गहरीचा नाका पार केल्यावर त्याला काळे यक्ष परिधान केलेला एक बारीक माणूस दिसला. माधवला आता ताईताचा महिमा चांगलाच लक्षात आला. गावकरी म्हणाले, "आम्हाला पहिल्यांदाच वाटलं होतं की त्याच्यान काहीतरी गडबड आहे। तो भिकाऱ ताईत तोंडून फेकून दे."

त्या लोकांचे पैकून माधवने ताईत काढून फेकून दिला. परंतु दुसऱ्याच क्षणी तो ताईत माधवच्या कमरेला येऊन चिफटला, आणि तो ताईत जळायला लागला. माधवने जेव्हा तो काढून टाकण्याचा प्रयत्न धाववला, तेव्हाच तो जळायचा थांबला.

आता सावधवध्यापुढे एक मोठीच समस्या आली होती. महिनाभरासाठी साळवलेले धान्य दोन

दिवसांसाठी सुद्धा पुरेतास झाले. त्याच्या जवळ जे काही होते, ते त्याने खाण्याचे पदार्थ खेरी करण्याकरता विकून टाकले. त्याला वाटले की आता मरणाशिवाय दुसरा कुठलाच मार्ग नाही. तो गांवाच्या बाहेर जाऊन मरणाची वाट बघू लागला.

दुपारच्या वेळी जवळच्या गांवातून एक शारीक हडकुळा माणूस बदाच्या झोराखाली विश्रांतीसाठी थांबला. माधवच्या बलवंड शरीराकडे पाहून तो म्हणाला, "महाशय, माझे नांव शंकर आहे. शरीर जाठजूड वनवण्यासाठी तुमच्याकडे काही उपाय आहे का? माझ्या या सुकल्या शरीराकडे पाहून कोणीही मला आपली मुलगी द्यायला तयार होत नाही."

हे ऐकल्यावर माधव उत्साहाने म्हणाला, "हा सगळा ताईताचा महिमा आहे."

माधवने आपल्या ताईत काढला आणि शंकरच्या कमरेला बोधत त्याला समजावले, "मी तुझ्या नजरेआड झाली की तुला त्याचा महिमा कळेल, जर का तुला या ताईतापासून शरीराची सुटका इवी असेल तर तुला दुसऱ्याच्या कमरेला बोधावा लागेल. तू हा काढून फेकून नकोस नाहीतर हा तुला जखून टाकिल." हे समजावून माधव निघून गेला.

खालंतर शंकरने आपल्या शरीराकडे पाहिले तर त्याचे डोळे गरगरू लागले. त्याचे शरीर खूप जाड झाले होते. त्यानंतर तो आपल्या गांधी पोहीचला, पण त्याच्या त्या जाड शरीराकडे पाहून त्याला कुणीही आपली मुलगी दिली नाही. त्याच्यापुढेही खाण्याचा प्रश्न निर्माण झाला.

त्याने मगवी वस्त्रे परिधान केली, आणि तो दारोदारी भीक मागत आपले दिवस काढू लागला.

एक दिवस शंकरने क्रोणाच्यातरी घरचा दरवाजा दाखवला. त्या घरत एक ब्रम्हचारिणी राहत होती. ती दिसायला कुलूप असल्याने तिचे लग्न होत नव्हते.

तिने दार उघडल्यावर भगवी वस्त्रे परिधान करून उभ्या असलेल्या शंकरला पाहिले व विचारले, "स्वामी, सुंदर दिसण्याकरता काही लपव आहे का?"

त्या स्त्रीचे म्हणणे ऐकल्यावर शंकरचे डोळे जोरून जोराने काम करायला लागले. तो म्हणाला, "का नाही? एक ताईत आहे ना?"

"मग तो ताईत मला बायची कृपा करा", ब्रम्हचारिणी म्हणाली.

शंकरने पटकन ताईत काढून तो ब्रम्हचारिणीच्या कमरेला बांधला व म्हणाला, "मी गेल्यानंतरच तुला या ताईताचा महिमा कळेल. जर का तुला खातून सुटका इवी असेल तर हा दुसऱ्याच्या कमरेला बांधावा लागेल. त्याशिवाय दुसरा कुठलाही उपाय नाही." हे सांगून त्याने तिथून पळ काढला.

ती ब्रम्हचारिणी खूप आनंदाने घरी गेली व आगने रूप पाहण्यासाठी ती मोठ्या आरशासमोर उभी राहिली. आपले रूप पाहून तिला धका बसला, कारण त्या आरशात तिला तिच्या शरीराचा पाच हिस्सादेखील दिसत नव्हता. ती फरशीवर पडून सध्याकालपर्यंत तशीच राहत राहिली.

आमपासची मंडळी येऊन तिला भेटू लागली.

चांदोबा

त्यानच राजकुमारीची दारी पण होती. ब्रम्हचारिणीला पाहून ती जोरात हंसली व म्हणाली, "राजकुमारीला हंस्तुन चार वर्षे झालीत, आता तुला पाहून ती जरूर हंसेल." त्यानंतर ती वासी ब्रम्हचारिणीला येऊन राजकुमारीकडे गेली.

राजकुमारी एका पारावर बितामय होऊन बसली होती. भुतासारख्या वाटणाऱ्या ब्रम्हचारिणीला नखरे करत, मुरडत चालताना पाहून ती हंसायला लागली.

"इतक्या वर्षांनंतर तू मला हरवू शकलीस. मुझ्यांत असा काय खास महिमा आहे?" राजकुमारीने ब्रम्हचारिणीला विचारले.

"हा महिमा माझा नाही काही, या ताईताचा आहे." ब्रम्हचारिणीने उत्तर दिले.

"जरा दाखव तरी तो ताईता मी घेत देते तुला." राजकुमारीने विचारले.

57

मार्च २००६

"हा आपल्या फरमेला बांधून घेवा, मग कलेल." असे म्हणत ब्रम्हचारिणीने आपला तारत काढून राजकुमारीच्या कंबरेला बांधला आणि ती म्हणाली, "वेव्हा आपण दुसऱ्या कोनाच्या कंबरेला हा बांधाल, तेव्हाच आपण आपले शरीर छोटून सोडवू शकाल." असे म्हणून ती घाईघाईने आपल्या घरी गेली.

ब्रम्हचारिणी गेल्यानंतर लगेच राजकुमारी पावखीत बसून राजमहालाच्या दिशेने गेली. थोडे दूर गेल्यावर भोव्यांना बाटले की पावखी खूप जड होत चालली आहे. त्याचवेळी पावखीत बसलेली राजकुमारी जरेबोरात ओरडायला लागली. मोई घाबरले आणि त्यांच्या हातातून पावखी खाली पडली, आणि मंडली.

मोडलेल्या पावखीतून राजकुमारी बाहेर आली व भुतासारखी उठून उभी राहिली. दसऱ्ही मोठ्या मुकिलीने तिला चालवत अंतःपुरात नेले. आपल्या बड्डिलांना पाहून राजकुमारी ओरडायला लागली. आणि तिने त्यांना सर्व कहाणी सांगितली.

राजाने चिडून तारत काढून लांब केकला, पण

दुसऱ्याच क्षणी तारत परत येऊन राजकुमारीच्या कंबरेला चिकटला आणि उगरीच्या ज्वालांप्रमाणे तिचे शरीराची आग होऊ लागली. तिची अवयवा पाहून राजाचा तिची दया आली आणि राजाने स्वतःच तो तारत घातला. राजकुमारी पहिल्या-सारखी बारीक झाली, पण राजा मात्र जाडाजुडा रावा.

दुसऱ्या दिवशी राजाने ब्रम्हचारिणीला बोलावणे पाठवले. तिच्याकडून हा तारत तिला कोणी दिला ह्याचा शोध घेतला, त्याने मग शंकरमार्फत माधवचा पण पत्ता शोधून काढला, परंतु माधवता तारत देण्याचा काही राजाला शोधून काढता आला नाही. शेवटी राजाने घोषणा केली की जो माणूस हा तारत बांधून घेईल, त्याच्या खाण्यापिण्याचा, कपडे लेंते, गहाण्याचा, सारा प्रबंध केला जाईल.

तेव्हा एक माणूस तारत बांधून घेण्याकडला पुढे आला. माणून ज्याने माधवच्या कंबरेला तारत बांधला होता तोच हा माणूस होता. तो परत जाडाजुडा झाला व राजमहालाने राहून राजकुमारीचे आरामांत मनोज्ञ करणं लागला.

मार्च २००६

अजिंक्य गरुड - २

विले - राधिका

1

चंद्रपुरीचे राजे महेंद्रदेव घोषणा करताना की माजी प्रधान मंत्र्यांचा मुलगा आदित्य त्यांचा उत्तराधिकारी होईल. त्यांची बरीही दच्छा आहे की आदित्यने त्यांच्या दत्तक मुलीशी, अरुणाशी विवाह करावा. हे सर्व जेव्हा घडले, तेव्हा आदित्य नुकताच सर्प वेशांत विजयी होऊन परतला होता. तिथे नगबधु - हा मंत्रिक आणीत जळून खाक झाला आणि त्याचे गुंफामंदिरही नष्ट झाले होते. बोधे बुध बुलमी ओरकल आणि रवींद्रबेव बंवी झाले होते. तेचपती नरेंद्रदेवाची इच्छा होती की त्याचा मुलगा रविंद्रदेव हा राजाचा उत्तराधिकारी वनाचा, आपल्या मुलाला घांचवण्याच्या प्रयत्नांत तो मगरीच्या गडाज्यांत सांपडला व त्याचे दोन्ही पाप निकामी झाले होते. चंद्रपुरीत पुन्हा शांतता प्रस्थापित झाली. तरीसुद्धा बहुतेक लोकांना माहीत नव्हतं की बंडाळी करण्याचा काही विरोधकांचा प्रयत्न चालू आहे. हा बहयंत्राचा खलनायक कोण होता? ज्याचे कुलदैवत गरुड आहे असा आदित्य पुन्हा एकदा स्वतःला अपराजित सिद्ध करू शकेल का? येथान्वय चित्रांतून हे साबर केले जाईल.

चांदोबा